

Universul Literar

Anul XLV Nr. 28

7 Iulie 1929

5 Lei

BCU Cluj / Central University Library Cluj

GEORGESCU ORESTE

C t i t o r i i

O R E S T E

de I. GRECULESCU

Sunt cam 25 de ani de atunci. Un sfert de veac care, prin belșugul evenimentelor, încarcă prea oșobitor amintirea. Totuși parcă a fost ieri: Liceele și gimnaziile din București erau chemate la Ateneul Român, pentru a lua parte la un concurs coral pe 4 voci. Se înțelege de la sine, că în asemenea condiții, un gimnaziu are puțini sorti de izbândă, din pricina lipsei de elemente vocale în registrele de jos, în special basii.

Atunci prin ce minune a eșit gimnaziul Cantemir (astăzi liceu) priantul la acel concurs de coruri pe patru voci?

Un copil, cu ochii limpezi, cu fruntea largă și părul auriu, — să tot fi avut 11 — 12 ani pe acea vreme — a realizat în chip atât de fermecător un solo de soprano din programul gimnaziului, încât sala, electrizată pe de-a întregul, a aclamat și a bizat partitura cu o însufletire de nedescris.

Și acest triumf al gimnaziului a însemnat și primul succes artistic al viitorului poet pe care-l cinstim astăzi în aceste pagini. Căci copilul cu vocea dumnezească, aplaudat de marea public, era frumosul elev Georgescu Oreste, — devenit mai târziu clasicul poet ORESTE.

Și familia lui modestă și onorabilă, la sărbătorit atunci cu prilejul concursului coral cu atât mai mult cu cât apăsătorii artistice ale dragului copil, nu-l împiedecau să fie printre cei dintâi din clasă, la învățătură.

Și așa a fost elevul Georgescu Oreste, dela clasa I primară până la a VIII de liceu: strălucitor la studiu, și plin de talent în latura artistică a sufletului său. Și din toate artele ce-l chemau cu glasuri ispititoare, el și-a deschis brațele și sufletul spre Poezie.

Și de-abea adolescent în cursul superior clasic de la Sf. Sava, a înbrățișat cu toată pasiunea și convingerea pe aceea căreia se va dăruia fără rezervă sau odihnă: POEZIA.

La vârsta de 16 ani, colaborează la mai toate revistele timpului: Floarea Darurilor, Sămănătorul, Viața Nouă, Convorbiri Critice, Viața Românească, Neamul Românesc, etc., iar la 18 ani publică primul său volum de poezii: *In umbra iubirii* despre care, d. prof. Iorga a scris rânduri elogioase.

În 1911, adică la 20 de ani tipărește în atelierul „Secce” al doilea volum al său intitulat simplu *„Poezii”*, format mare, pe hârtie de lux, cu coperta în tricromie și imprimat în chip desăvârșit. Un volum de succes literar și material.

De-atunci au urmat: *Himera* poezii (1914), *Cireșul înflorit*, poeme în proză (1916), *Herman și Dorothea* de Goethe, traducere în versuri, în biblioteca Minervei, *Torquato Tasso* de Goethe, traducere în versuri, (publicată în „Sămănătorul”) *Bal Mascat*, fantezie într-un act în versuri (publicată în revista „Flacăra”).

În manuscris: *Moise*, tragedie în patru acte în versuri, precum și o mulțime de poezii, de povestiri, de articole literare, rămase printre scumpele amintiri familiare...

La 26 de ani, a murit de tuberculoză

pulmonară, în București ocupați de mamic, și ultimul său cuvânt a fost: Liniste!..

Ar fi vrut să urmeze drapelul Țării în Moldova, împreună cu prietenii lui scriitorii și artiștii, dar n'a putut. În 1916 era condamnat, și privirea lui sfâșietoare care căta pe urma tovarășilor imbarcați pentru Iași refugiuului, dovedea până la evidentă, cunoștința poetului despre sentința implacabilă a destinului.

— „La revedere Oreste!.. În curând aici în Capitala *României Mari!*”

— „Mergeți sănătoși prieteni! Dumnezeu să vă ajute!..”

Și lacrimile despărțirii definitive, umplură ochii senini ai lui Oreste, care și dădea bine seama că nu va mai apuca ziua reîntoarcerii prietenilor săi... Iar presimțirea lui s'a împlinit mai curând decât ar fi crezut prietenii săi plecați în Moldova, cari în Ianuarie 1918, adică după aproape 1 an și 2 luni dela evacuarea Bucureștilor, luau cunoștință de moartea poetului care cântase atât de frumos la începutul războiului, poema sfințelor mâini înfrigurate:

*Mâini de soră și de mamă,
Mâini gingașe de copilă,
Mâini ce tremurați de teamă
Și ră-nfiorați de miță;
Mâini ce sărutați cu grije
Și pretung ca două buze
Locul mutilat de schije
De vâtrului și de-obuze
Mâini curate ca o rază
Aripe întredeschise.
Albe mâini ce stați de pază
Lângă rânile închise;
Mâini ce nu aveți hodină
Și o clipă nu dormiți,
Binecuvântate fiți,
Mâini de pace și lumină!*

*Voi, dumnezeiești potire
Mâini de bunătate pline
Și necărcate de iubire;
Mâini ce alinați suspine
Și alingeți ca o floare
Fruntea celor chinuți, —
Binecuvântate fiți,
Mâini de zâmbet și de soare!*

Să fii înzestrat cu atât talent poetic și cu atâta frumusețe sufletească, să dai literaturii românești — la o vârstă când alții abia încep să scrie, — opere trainice cari legitimează cele mai optimiste nădejdi, să fii atât de timpuriu încadrat între fruntași contemporaneității cari sunt mândri de puternica ta personalitate, și să închizi ochii la 26 de ani, strivit de fatalitatea morții necruțătoare, iată durerosul roman al unui cuceritor de suflete și al unui înfrânt al tinereții.

Căci tinerețea este cea mai nerecunoscută dintre zeitățile acestei firi nemărginite!.. Ea plătetește cu suferință și înfrigurare, darul pe care i-l aduci ca s'o inobilezi și s'o înalți.

Oreste a dat tinereții tot sufletul său plin de poezie. Și tinerețea, — neînțelegătoare de teaurul primit — a făcut din el jocul ei capricios, întocmai ca și copilul răsfățat care petrece pe socoteala lucrurilor de preț ce i s'au dăruit...

Un prieten bun al poetului el însuși poet, care în acea vreme se găsea în nitărea sa pe front, și care a fost înostrițat de moartea fratelui său, fletesc — căci frate sufletește s'a să pentru Oreste — a trimis ziarului „nimentul” din Iași, următoarele rânduri, cari au apărut în ziua 4 Februarie 1918:

„A trecut prin viață, senin ca lunii, care-i pătrundea în oclăe — și care sta de zorbă. A iubit și i s'a puns iubirii. A avut prietini cari iubit pentru firea și inteligența lui, tru vorbirea lui blândă și elegantă, și i-a fost dat să cunoască prea mult tatea lumii.

Timid în aparență, — după expresiunile ochilor plutitori, — brav și hotărât în ticele și polemici.

— Ironist fin, se desvâluia numai tre prietini, și-și devenea, chiar el, al ironiilor, de dragul lor...

Deși sub nevoile ei, întâmpina viața exuberanța cuceritorului: îi răpinea coce cununa de lauri, și-i era de

Oreste era un copil răsfățat al lor prin sacrificiu, iubitor al naturii al frumosului.

În setea de viață se mulțamea cu mere și îndragii.

Când dinții amărăciunii întime legerau înțoa, își găsea balsamul în în lumină, în scare, în cîrpit de plumbor de fluturi, miresme de floare, și suri de copii, gingășii de zână” și turi.

Trecea prin viață însoțit de-o lăcrămeată din care risipea mărgăritari lacrimi parfumate.

Plânzema pe Oreste prietenul, pe maradul care ne-a părăsit prea de și prea departe, iar na pe artistul și-a sacrificat ultimul strop de la Artele, căci mărgăritarele lui, trăse se alipesc singure la diademul literarii noastre”.

(George I. Stratulat, 19 Ianuarie 1918)

Astăzi Oreste zace uitat de aproapi, în cîmîntirul unde odihnesc tașii și maestrii lui, Mihail Eminescu Alexandru Macedonski.

I-a iubit deopotrivă pe amândoi — unul numai ca poet, căci Mihail Eminescu a murit cu doi ani înainte de nașterii lui Oreste — iar pe celălalt om, căci a trăit alături de el.

Și cine știe? în lumea unde pat pier, și unde seninul firii se coace cu seninul sufletelor, — desrobite de cleștarea lutului apăsător, Oreste a fost poate trăsura de unire pentru propierea spiritelor superioare ale eștrilor cari s'au urât în viață.

Căci mcarrea descătușează și și'l înalță acolo unde valoarea lui rocește.

Da, moartea înfrățește.

Și între frații mai mari pe care făcut ea, va sta deapaururi fratelui mic, — care ar fi ajuns tot atât de ducă ar mai fi trăit — firea blândă și copilul minunat înzestrat de soarta tul de cea mai curată esență, —

MORMINTE PARASITE

Unul din cei mai frumoși poeți tineri, semănând la chip cu feți frumoșii din cântec, s'a stins în preajma vârstei la care alții abia încep să scrie. În urma lui au rămas câteva cărți uitate și un mormânt părăzinit pe care iarna crivățul tronește, primăvara crește iarba sălbatică, vara se usucă — pregătind părăgii pentru încă un anotimp. Așa de zece ori a început să se aștearnă veșnicia.

Mâini pioase care să ridice cruce pentru copilul poet nu mai sunt și e zadarnic să mai gândim să cerem această bună cuvântă. Poetul doarme; cântărețul, căruia criticii îi proorociseră laurii gloriei doarme somnul țărănei sterpe, fără nici o floare la căpătâi deși în versul lui își scuturau cireșii albi florile și plângea mărgăritărele: doarme — în adâncul pământului — departe de lumi-

adevarale

la valeur n'attend pas le nombre
des années...

Oreste debutase victorios în literatură, trimțând la diversele reviste ale timpului, poezii și traduceri în versuri admirabile. Parte din directorii acestor publicații, vrând să cunoască pe cel ce semna producțiile sale cu răsunătorul și clasicul nume de Oreste, au invitat la redacție pe debutant.

Tânărul poet-licean, producea o surpriză atât de mare în redacțiile unde era chemat, în cât s'a hotărât să-și facă haine civile, ca să pară mai format.

Căci în adevăr, Oreste, cu chip de față blondă, și delicat la trup, părea și mai tânăr înbrăcat în uniformă de liceu, stărnind prin apariția sa — acolo unde era cunoscut numai din reviste — adevărată consternare și admirație.

Însuși domnul profesor Iorga, a rămas viu impresionat de vizita adolescentului său colaborator dela „Floarea Darurilor” și „Neamul Românesc”, pe care-l credea cel puțin de vârstă corespunzătoare talentului.

Și Oreste, care publicase — liceean fiind — un volum de poezii originale și mai multe de traduceri (în versuri impecabile) din Goethe, era și ca etate și ca înfățișare, un copil.

Dar un copil cu însușiri geniale!

vis și realitate...

Adolescent. Poet introdus în cercurile literare... Elogii și aplauze la scena deschisă, o față dulce și blondă îl atrăgea.

I-a scris sub proprie semnătură. Și fata — fără să-l cunoască — i-a răspuns. Firește, scrisorile lui Oreste erau în versuri, iar replicile blondei duduului erau în proză poetică.

Și ziua primei întâlniri a fost fixată într-o Duminică, la matineul Naționalului. Într-o loje rangul I, — a patra din stânga — trebuia să vie duduia cu familia. Într'un stal din apropierea lojei, trebuia să se afle necunoscutul adorator al fetei. Semn distinctiv? Plete blonde de poet, frunte largă și inspirată, și... un prieten comun al familiei și al poetului!.

Primii în sala teatrului au fost — se'nțelege dela sine — Oreste și prietenul său. Duduia a venit cu întârziere și cu... familia ei. (Două suricare mai mici, o mămițică argintie și un unchi bătrân și gros).

Oreste neavând haine civile — căci era pe vremea aceea elev în clasa VI de liceu — înaprunutase un rând (inclusiv lingerie respectivă) dela un coleg al său.

Deși colegul era mult mai dezvoltat fizicește ca Oreste, totuși — fiindcă pe vremea aceea se purtau haine „cloche” — costumul îl mulțumea pe poet.

Iar farsa i-a jucat-o gulerul scrobît și lustruit dela gât: Cravata strânsă prea tare pe sub guler și gulerul fiind prea larg, acesta s'a emancipat de legătură și s'a declarat independent. Între cravată și guler s'a produs un gol vizibil, care sileală pe poet să ție capul nemișcat.

Cum făcea o mișcare, cum îi sărea gulerul dela gât.

A încercat bietul Oreste să-și fixeze, dar

cravata era și mai rebelă de cât tovarășul ei de înțeleștare.

Și așa s'a făcut că duduia — chemând pe prietenul lui Oreste în loje și întrebându-l de ce poetul stă așa de nepăsător și țanțoș în fotoliu — acesta i-a răspuns (fiindcă așa era autorizat).

— „Vecinul meu nu este poetul Oreste, ci cu totul alt cineva. El n'a putut să vie, căci e puțin cam bolnav și m'a rugat să-l scuz!”.

La care domnișoara a răspuns, cu sinceră părere de rău:

— „Păcat! E așa de drăguț vecinul tău! Ași fi vrut să fie el, Oreste!”.

Dar prietenul a răspuns prompt printr'un calambur:

— „Or este el, or nu este el, poeziile cari te-au adus aci sunt ale lui!”.

Și așa s'a risipit un vis care putea să fie frumos!..

NOTE BIOGRAFICE

Oreste. — după numele complet: Georgescu Oreste, s'a născut în anul 1891, în București, fiu mai mare al unei modeste dar harnice și onorabile familii, al cărei cap era profesor.

Oreste rămânând de copil, orfan de tată, a știut să facă bucuria și mângâierea bunei sale mame, distingându-se la învățătură și ocupându-se în orele libere cu literatura și muzica vocală.

Primele 4 clase liceale le-a făcut la gimnaziul Cantemir, după care — vrăjit de lecturile clasice cu care se îndelnicise în cursul inferior — trecu la liceul Sf. Sava, unde urmă secția clasică, și unde se distinse în chip strălucit.

Împreună cu colegii săi, înființează societatea culturală a liceului Sf. Sava, sub direcția și binevoitoarea privighere a răposatului director Litzica, prof. de limbile latină și greacă.

Termină liceul în mod impresionant, fiind primul la clasificație în tot cursul inferior și superior, și se înscrie la facultatea de litere, unde i se prezisese un viitor strălucit, și unde intrase cu aoreola de poet cunoscut, căci publicase până la data aceea, mai multe volume originale și de traduceri în versuri.

Nu termină facultatea din pricina prea marelui pasiuni pentru poezie, căreia i se închină cu trup și suflet.

Întră în vârtejul vieții literare și sociale, înfățișându-se — cu egală putere și valoare — ca poet, prozator, dramaturg, ziarist, polemist și viguros pamfletar. (Colecția dinainte de război a „Viitorului” stă martoră cercetărilor actuale).

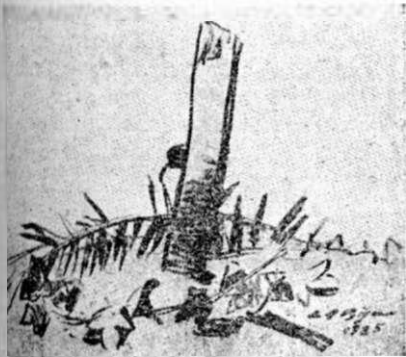
Tineretea îl imbie spre dragoste și dragostea îl face să se închine femeii pe care o dorește sufleteste și trupest.

Fire delicată și sensibilă, suferă în contact cu realitatea, iar suferința morală începe să slăbească vigoarea fizică.

Ftisia îl prinde în bratele sale și nu-l mai slăbește până în iarna anului 1918, când tânărul poet, în vârstă de 26 de ani, închide ochii în plină strălucire a talentului său miraculos.

Rămân în patrimoniul culturii românești mai multe volume și nenumărate manuscrise, precum și o serie bogată de articole gazetărești, pentru cari păcatul uitării n'ar putea fi niciodată iertat!

I. GR.

Ce a rămas din crucea de pe mormântul lui Oreste

(Desen de pictorul Bijou)

na palidă a lunii, pe care o cântase, de parte chiar de lumina amintirii, părăsit în scândurile lemnului putred.

Și totuși, sunt atât de zadarnice toate dinstirile cu care noi putem pomeni și comemora în depărtarea dintre noi — cei de toate zilele — a unui poet adevărat, care se strecurase timid și tăcut în viață, cu figura de față, cu ochi de senin, cu fizic în piept și plete care îi mâncau fruntea; a unui amoretat romantic între samsarii cafenelelor, a unui visător de Nirvana pe o „terasă” care da în strada infectă, a unui entuziast cu brațele deschise spre tot ce e frumos și absurd.

Și jare atât de firească pentru lumea și vremea noastră uitarea!... Alte generații au străbătut sgomotos câmpul literelor românești, câmp care totuși cuprinde — în îngustimea lui — și locul sterp al mormântului fără cruce, în care doarme uitat, copilul poet.

Suntem siguri că, în urma rândurilor noastre, nu se va urni — spre desmintire — piatra ce se cuvine mormântului. Azi, nu mai au talent decât cei ce trăesc și au relații sociale; nu sunt laudați, decât cei ce pot să te laude mâine. Dar tu, cetitorule bun, tu care ai suflet curat precum curată era poezia lui Oreste, caută cărțile lui uitate de zece ani, în care vei găsi pe poet rămas tânăr, cu frumusețe restată în racla de cleștar a versurilor. Tu, ai să înțelegi că talentul lui a rămas; tu, ai să simți poezia lui și cine știe dacă o lacrimă vărsată pe cartea lui nu face să înflorească discretul mormânt din necercetatele adâncuri ale uitării.

GEORGE I. STRATULAT

P O E Z I E

VICTOR EFTIMIU

CÂNTECUL SPAIMEI

I

*Mi-e frică de noaptea ce vine
Din trestii, din apă, din cer
O stea ce s'aprinde și moare
Sporește al nopții mister.*

*Mi-e frică de noaptea ce vine
Cu visele moarte pe veci,
Când trec remușcările 'n hohot
Călare pe orbi lilieci.*

*Oprește-te, soare, departe
Alungă al nopții sabat ;
Mi-e frică de noaptea ce vine
Cu tot ce mă simt vinovat !*

II

*Din ape se 'nalță tăcute
Alaiuri de pasări și trec...
Când vântul vuieste prin trestii
Par oase de morți ce petrec.*

*Uscate și goale și albe
Se joacă, se freacă troznind
Și'n cer, luminându-le jocul
Șiraguri de candelă s'aprind.*

III

*Iubito, e-o vreme păgână
Ascultă cum geme de greu
Cum vuetul apei îngână
Furtuna din sufletul meu.*

*Petrecem, tăcuți, fiecare
Cu ochii, al norilor joc.
Aleargă, se clatină : Care
Gonite cu bice de foc...*

*Oftează scheletele porții
Copacii se strâmbă în vânt :
Pe-o noapte ca asta și morții
S'ascund mai adânc în mormânt!*

CEASURI DE SEARĂ

*Cântec nerostit de nici o gură,
Tors din fir de visuri și lumină,
Depe strune fulgerând de lună
Ți-oi cânta în noaptea opalină...*

*Și s'o stinge 'n depărtări sub stele
Licărirea cântului din strune,
Și n'om ști de ce ni-s sufletele grele
Și de ce n'avem ce ne mai spune !...*

CEASURI TÂRZII

*„Și vom pași pe lespezi de tăcere
Înlănțuiți, prin pulbere de lună,*

*Și-om auzi cum liniștea s'adună
Să ne îngâne psalmul de veghere.*

*Poveri de gând ne-o 'mpotmoli în vis
Și vom rămâne fără de cuvânt, —
Ne-or zăpezi prin păr, în roiu ne'nfrânt
Luceferii — petale de cais...*

*Și tu mai mult aproape te vei strânge
Să-mi gâlgâi în auz iubirea-ți crudă, —
Și trupul greu de stele se va frânge,
Și ne-om întinde calzi în iarba udă...*

PAVEL NEDELUCU

INTERIOR

*Dormi, albă 'n cuib albastru de mătăasă
Și râzi prin somn, ca un copil cuminte,
Când dulci vedenii prind să te alinte ;
Iar visul tău senin plutește'n casă ~*

*S'așează 'nceț pe fruntea mea, pe gene,
Imi potolește-a gândului furtună
Și — fluture de-argint în clar de lună —
Se 'nalță iar în sus, sburând alene.*

*Aveam de scris... Hârtia stă pe masă,
Căci urmărindu-ți visele senine,
Truditu-mi gând adoarme lângă tine
Și numai umbra mea veghiază 'n casă !..*

GEORGE TASLĂOANU

EXTAZ

de VICTOR HUGO

*Și-auzeam un glas mare
Apocalypse*

*Stam singur lângă valuri 'ntr'o noapte înstelată.
Pe mare nici o pânză, pe ceruri nici o pată.
Eu mi-adânceam privirea unde nu poți pătrunde.
Pădurile și munții și cu întreaga fire,
Păreau că se întrebă în tainică șoptire
Cu stelele, cu ale mării unde.*

*Și stelele de aur, nemărginite-armii
Înceț vorbind sau tare, cu mii de armonii.
Ziceau, apropiindu-și coroane de foc greu ;
Și valurile-albastre ce's libere orcând,
Ziceau, încovoiate tot mai puțin spumând :
„Este stăpânul, stăpânul Dumnezeu !”*

(Les Orientales)

Trad. de D. PASCANU

A P E M A R I

de AL. CAZABAN

De ziua onomastică a moșierului Cristea, printre alți musafiri dela oraș, era așteptat și un profesor dela universitatea din București.

Profesorul n'a venit singur, după cum se vestise, iar cei de gazdă se mirară mult când văzură că din automobilul trimis la stația ferată, întru întâmpinarea invitatului, se coborî și un tânăr necunoscut.

Cum la țară se găsește îndată loc desul și pentru cei nepoftăți, sosirea necunoscutului nu stîngheri pe nimeni.

Profesorul se găsi totuși îndatorat să se explice:

— I-am adus și pe tânărul meu prieten Alin Stelnicu... De mult mă roagă să-l duc la țară, mai ales în regiunea bălților...

Stelnicu zâmbi cu gândul aiurea... Strânse ușor mâinile celor de gazdă, apoi se întoarse cu fața spre răsărit și își purtă privirea, lacom, peste locurile înegate de revărsarea Borcoi și a Dunării...

Apele mari care ajunseseră până aproape de digul satului, încaseră tot cuprinsul larg dintre Borcea și Dunăre, și revărsarea lor ar fi avut lucirea unei mări adevărate, dacă prin unele locuri n-ar fi răsărit — negre — spinările grindurilor și dacă pădurile de salcie și rișchită n-ar fi pus, pe fața apei, ghemuri plutoare de lană roșcată sau de mătase verde...

Profesorul a trebuit să împingă ușor dela spate pe tânărul său prieten și să-l lăsa să treacă pragul casei ospitaliere... Alin tresări rușinat și iarăși începu să strănăvă mâinile pe care le mai strânse... Moșierul zâmbi ușor, dar ceilalți se uitară nedumeriți la acest musafir cam ciudat.

Când Stelnicu fu poftit să-și aranjeze toaleta și să-și mai pieptene părul ciufulit, profesorul îl luă deoparte pe moșier:

— Pare cam ciudat băiatul ăsta!... Nu-i așa?... Dar, să știi, are multe calități... A fost unul din cei mai valoroși studenți din clasa mea... Are prea multă carte pentru vârsta lui și are și un mare talent la scris... E drept că n'a tipărit nimic... Cred însă că, odată, numele său va însemna ceva în literatură... Păcat că e cam excentric!... Nu supără însă pe nimeni... N'ai idee de când mă tot roagă să-l duc la baltă!...

— E vânător?

— Nu...

— Pescar, desigur...

— Nici asta... E poet... Mereu îmi vorbește de taina bălților, de măreția revărsărilor Dunării și ale Borcoi... Tot druzul, mă întrebam dacă o să găsească o barcă să se plimbe pe apă...

— Bărci, slavă Domnului! — îl asigură moșierul — Păcat numai că nu-i timbul potrivit... De câțiva timp, bate vântul din nord... Dar, pardon...

— Alergă să preîntâmpine pe alți musafiri — proprietari și arendași din împrejurime.

Curseau unii după alții, și îndată casa era mare se umplu de lume.

Dar cum stîngherit de alții oameni necunoscuți, veseli și sgomotoși, Alin se strănăvă neabăgat în seamă, și reuși să ajungă pe terasă. Cât cuprinde ochiul cel mai pătrunzător, se vede numai apă... Grindurile, pădurile, țările de oi și ocașele de vite sunt înecate... Nu departe de digul satului, la câțiva pași numai, două erăci uscate de salcie bătrână par

brațele unui inecat, cari se înalță spre cer, cerând ajutor...

Alin tresări: Profesorul îl atinsese pe umăr:

— Ce faci aici, singur?... Lasă baltă în grija lui Dumnezeu și... hai la masă.

Alin îl întrebă numai din ochi că parcă n'ar fi înțeles nimic... Murmură câteva cuvinte și iarăși privi apa.

— Ascultă — se enervă profesorul — Nu se poate să stai aici. Trebuie să mergi la masă!...

Alin își lungi gâtul dintre umerii ascunși și îl privi rugător:

— Trebuie numai decât?... Tare ași vrea să nu stau la masă, cu toții domnii cea!... Nici nu mi-e foame... Mai bine ași merse la baltă... Poate găsesc o luntre...

— Ești copil?... Asta-i vreme de plimbat cu luntrea!... Nu vezi cum se frământă Borcea!... Să dai o mie de lei unui barcașiu și tot nu te ia!... Mai târziu... poate se mai potolește vântul... Acu, hai la masă!... Ce vrei să vie toată lumea să te roage?...

— Nu, nu!... N'am pretenția asta... Hai să mergem!...

Ca în toți anii, proprietarul moșiei Treștiana, își serbează ziua numelui, dând o masă împărătească prietenilor și cunoșcuților săi din județ. Deși om străns și cumpătat de obicei, nu ține socoteală de nimic în ziua numelui său: Nu se mulțumește numai să-și îndoape musafirii cu pește proaspăt — gătit în zece chipuri — dar desartă magazinele din oraș, cărând la țară coșuri întregi de mezeluri și de tot felul de „delicatese“.

Măncăcioșii de frunte din județ așteptau, ca pe o mare sărbătoare, ziua onomastică a proprietarului din Treștiana.

De câte ori e poftit la o masă prea din cale afară de îmbelșugată, și mai ales când se vede alături de oameni a căror poftă îi amintește pe căpcăunii din povești, Alin Stelnicu își pierde voia cea bună. Masa îi pare o corvoadă obositoare; se intristează și, măcar că nu suferă de stomac, se uită cu necaz la acei cari găsesc o desfătare să deșarte farfuriile, una după alta.

Și la masa moșierului ialomițean, Stelnicu se așeză indispus și atât de plictisit că d'abia aștepta să se sfârșească cina, ca să nu se mai vadă nevoit să se scuze că nu poate mânca la fel cu ceilalți... D'abia aștepta momentul să se scoale și să plece în căutarea unui barcașiu care să-l treacă dincolo de Borcea, pe grindul cel mare, de unde se putea vedea, așa de bine și de aproape, prăpădul pricinuit de venirea apelor mari...

Vecina lui din dreapta — o gospodină grasă, cu ochii verzi și spălăciți ca mătasa broștei întinsă pe apele stătute — înduioșându-se de paliditatea tânărului bucureștean, se încăpățănase parcă să pună o pată de roșeață pe obraji, ca și fierți, ai bietului anemic: Mereu îl îndemna să bea din vinul cel negru, de culoarea sângelui, turnându-i pahar peste pahar... Stelnicu se rușină să nu-i facă pe plac și bău fără socoteală... Nu găsi niciun cuvânt curtenitor pentru vecina lui atât de corupțimitoare... Se uita mereu, cu gândul aiurea, spre fereastra larg deschisă prin care năvălea primăvara și în care se încadra tristețea cerului înourat...

Deodată, fără de altă introducere, Alin se adresă vecinului din stînga:

— Văți plimbat vreodată cu barca?

— Nu... Niciodată!... Eu nu prea stau la țară... Nu-mi place baltă... S'apoi aci nu găsești decât bărci pescărești care miroase a pește și a rogoz putred... Cu vaporul pe mare, da; îmi place să mă plimb.

Alin observă distrat:

— În vapor, stai ca în casă... Pe când cu barca, ești aproape de apă... Așa de aproape că poți să-ți uzi mâinile în valuri... Și cât de plăcută și amețitoare e clătinarea încontinuu a bărcii... iar când e furtună ești amenințat să te răstorni... Vecina din dreapta răsese:

— Și adevărat, domnule, e o plăcere să te îneci?

— Nu m'ata exprimat bine doamnă!... Voiam să spun că încerci o nouă senzație, atunci când înfrunți primejdia valurilor... Și eu vreau să simt...

Tăcu deodată, ca și când și-ar fi dat seama că se destăinuie prea mult.

Și a rămas mut până la sfârșitul mesei...

Însfârșit, comeseții trecură pe terasă ca să-și soarbă afară, la aer, cafeaua turcească, stropită cu rom adevărat englezesc.

Stelnicul, cu obraji colorați, se apropie de moșierul Cristea, îl trase mai la o parte și îi vorbi, balansându-se pe tocuri:

— Văși rămâne foarte îndatorat dacă mi-ați face rost de o barcă... Vreau să mă plimb pe apă și să văd mai de aproape prăpădul inundației...

— Cum? — se miră moșierul — Chiar azi!... Nu vezi ce valuri are Borcea!... De ce să te aventurezi pe un așa timp?... Și nici nu știu dacă s'ar găsi un barcașiu să te poarte pe așa valuri...

— Îl ducе Simion Lipoveanu! — se amesteacă în vorbă un tânăr agronom din acea regiune — Simion nu se uită dacă e furtună sau nu... A trecut el Borcea și pe un vânt mai mare!...

Moșierul încuviință:

— Da ai dreptate... Simion e în stare... E un vâslitor neîntrecut... (gânditor): Totuși, tinere, eu nu sunt de părere să faci o încercare atât de riscată!...

— Ce-are de aface, dacă lipoveanu răspunde! — stăruia Stelnicu însuflețit, — îi plătesc cât vrea...

Moșierul mai cercă să-l convingă:

— Da ce zor așa de mare, mă rog?... Înțeleg pentru o treabă pe care n'o poți amâna... Dacă e vorba numai de un caprițiu... lasă plimbarea asta cu alt prieten...

— Imposibil să amân! — se inflăcăra bucureșteanul. — Tocmai pentru că apele sunt agitate, tocmai de asta trebuie să văd baltă!... Vreau s'o văd turburată. (Tainic): Am un motiv foarte serios... Cine știe dacă se mai ivește un prijel atât de fericit!... Acum n'o să înțelegi ce vreau... Mai târziu, cine știe!... (Acățănd apele cu un gest deschis): De când doresc să simt emoțiile unui sinistru care se salvează pe o barcă!... (Vorbindu-și lui singur): Altfel n'o să pot termina capitolul opt!... De ce zămbiți?...

Atras de gesturile și vorbele tânărului bucureștean, un judecător din Brăila, se apropiase zămbind ironic și cu înțeles:

— Cum văd, tinere, sunteți un fel de vânător de... impresiuni!

Stelnicu tăcu îndată, aruncă o privire dușmănoasă spre magistrat și, ca un om care știe ce are de făcut, scoborî, ținându-se de nămier, scara de stejar a terasii, cu multe trepte...

Profesorul universitar, când îl văzu

deodată în mijlocul drumului, se aplecă peste parapetul terasei și strigă de sus:

-- Stai Aline!.. Unde pleci?

— În sat... Mă duc să caut pe Simion! — răspunse cel de jos fără să se întoarcă. — N'avea nicio grijă, că eu...

Mai articula vreo câteva sunete, dar vântul i le suflă de pe buze, împrăștiindu-le în aer...

Cumpănindu-și, cu mișcări hazlii și dezordonate, trupul lung și desirat, Alin se lupta să nu cadă ori de câte-ori sărea de pe un bolovan pe altul spre a nu-și murdări de noroi, pantofii de piele fină, de oraș.

Cu ochii rotunzi de îngrijorare profesorul observă cu glas ridicat:

— Nu trebuia să bea atât, exaltatul ăsta!

Și se retrase cu un gest enervat, când își văzu prietenul dispărând după un gard de câtină deasă, din marginea satului...

În jurul conacului toate globurile de lumină se aprinseseră, alungând întunecul din câmp pe o întindere mare... În casă, la masa lungă, musafirii moșierului Cristea jucau cărțile, cu atâta însuflețire și patimă, că nu se îndurau să treacă în sufragerie, unde îi aștepta o altă masă.

La intervale destul de apropiate, profesorul se uita la ceas, se încrunta ușor și iarăși își vedea de cărți.

Tocmai când îi venise rândul să dea „bancul”, proprietarul se pomeni la spate cu o servitoare care îi septi, în grabă, câteva vorbe tremurate.

— Nu se poate! — scrâșni moșierul foarte contrariat.

Fără să trădeze cea mai mică emoțiune, se ridică, scuizându-se față de musafiri că-l chiamă cineva afară.

Profesorul scapă o carte, dar nu se plecă s'o ridice...

— Nu mai joc!..

— Ești numai decăt pe terasă... Parcă l-ar fi înecat fumul din casă.

Vântul clătina globurile de lumină, iar pe cer nu licărea o stea.

Profesorul se lăsă pe un scaun de odihnă... Nici nu îndrăzni să se întrebe de ce moșierul se ridicase așa de repede dela joc și de ce exclamase: „Nu se poate!”

Jos, în curte, dinspre grajduri, vorbeau niște oameni. Cineva parcă a spus:

— Simion s'a întors singur și e ud ca un soarece înecat...

— Care Simion? -- se întrebă profesorul frământându-și memoria să afle cine era Simion și dacă îl cunoștea...

Înima începu să-i bată... Bătăile erau așa de puternice că-l siliră să se scoale.

În salon, nu mai juca nimeni... Toți erau în picioare și se mișcau fără rost, de ici-colo... Pe fețele turburate, ochii jucau măriți de uimire și groază... O gospodină blondă își frângea mâinile, cu ochii la cer... Avea ochii verzi ca mătasa broaștei de pe hăltă... „Doamne, Doamne, ce nenorocire!”

Într'un colț, un domn scurt și rezervat își scutura cu un gest plictisit, scrumul de pe țigară.

Profesorul se apropia de el:

— Da Cristea!.. Unde-i Cristea?

— S'a dus în sat... Cercetează!.. Treaba asta putea s'o facă mâine, la lumina zilei...

Zăpăcit, profesorul începu să-și caute palăria, în toate părțile.

În bucătărie, sgrăbulit și tremurând de frig, lipoveanul, ud până la piele, se desvinovătea față de servitori:

— N'am nicio vină... Dacă boierul nu s'ar fi clătinat, când în dreapta când

ZGRIPTUROAICA 1)

A fost o fată mândră, de sta soarele 'n loc și căta cu drag la chipul ei bălai. Se scurgeau ochii flăcăilor după ea, și care de care își rupea picioarele umblând seara pe la părleaz, să-i zăriască sprâncenele și să stea un pic de vorbă cu ea.

Dar fata noastră era tare scumpă la vedere, c'o ținea de scurt mă-sa vitregă, o *haidoșe* de femece, rea prăpădul pământului. Dumnezeu a făcut însă lumea din dragoste, și tot numai dragostea lui o face, să dăinuiească și azi. Așa că toate pe lumea asta s'or încătușa, numai cu dragostea nu-i chip.

Și iată că într'o bună dimineată, fata cea frumoasă și-a găsit un drăguț și a fugit cu el p'aci încolo.

Zgripturoaica de numă a sărit ca opărită, când s'a văzut făr' de ea. A încalcat pe piuă, — că era vrăjitoare mare, știa toate farmecele din lume, — și la drum. De goana ce gonja, se făcuse ca o flăcărae.

Fata cu băiatul, după ce au mers cât au mers, se opriseră la umbra unui nuc p'un muscel, lăsaseră frumos capetele pe mâini și ațipiseră, cuprinși de plăcerile dumnezeiești ale tineretii și ale firii vesele, cu verdeață, cu aer proaspăt și cu cântece de păsări. D'odată au simțit ei o dogoare mare și au sărit în sus buimăciți:

— Zgripturoaica!.. Atâta au putut să zică și la venia să intre 'n pământ de viu.

Dar fata, mai cu *glugorie* și-a adus aminte de niște busuioc, furat dela vrăjitoare și, scoțându-l de sub brâu, atinse pe flăcău cu el.

— Fă-te tu d'un cioban, — și atingându-l și de buzele ei — și eu d'o turmă! Și s'au făcut. Hop atunci și baba:

— N'ai văz't tu, ciobanaș, o fată ș'un flăcău, așa ș'asa?... a întreat ea.

— Văz't, păi cum! răspunse băiatul. Au trecut într'acolo cam de multicele.

Ea vârte în partea unde i-a arătat ciobanul; iar ei s'au făcut la loc fată și băiat și s'au dus mai departe, cuprinși pe

în stânga, treceam de Bulboană, fără să se răsteorne barca... Barim de-ar fi știut să înoate...

Și ridicând brațul, de pe care se prelingea apa în picături grele, se închină smerit în legea lui lipovenească...

Câteva zile — mai târziu — o mână curioasă, umblând prin hârțile de pe biroul înecatului, găsi manuscriptul unui roman...

Scrierea, care cuprinde 193 de pagini pline de ștersături și adăogiri, e împărțită pe capitole... Capitolul al VIII-lea e d'abia început. Numai un rând și jumătate înegrește șterful de hârtie:

„Apele mari au rupt digul de apărare și s'au revărsat infuriate, înecând toată întinderea...”

AL. CAZABAN

după mijloc. Dar iată valvătaea 'ndăată — Na! se 'nfieară ei d'odată. Acu ce facem?..

Fata însă, fără să-și piardă cumpăna, răspunse, dând cu busuiocul și pe la nasul drăguțului oi și pe la al ei:

— Eu mă fac d'o mânăstire cu mișchiu pe ea și tu d'un călugăr bătrân! Și s'au făcut.

— Nu văzuși, părintele o *hulupind* la fată ș'un băiat fugiți, să-ți fie fața câstăită?..

— E, he, măicuțită!.. I-am văz't, da e cam mult d'atunci. Abia isprăvisem mânăstirea, ș'acu, uite, c'a prins muscelul pe ea de *vac*!

Și eram și eu mai în vlagă, că, drey să spui, mi-am întors o leacă ăst cap după bujori' le fată!

Zgripturoaica s'a văscuit iarăși, dar și fugi. Tinerii s'au schimbat la loc la băiat și fată. Dup'o toană bună, când se prinsă să se uite 'ndăvăt, au zărit-o în nou. Era aproape de tot.

— Acu nu mai scăpăm! se văita flăcău — Ași! Fii pe pace! Uite eu mă fac d'o fântână și tu d'o mireană de pește!

Când a sosit zgripturoaica, fără să zică o vorbă, s'a pus să bea apă. Lo fi de prin cap, că aci sunt ascunși draicii și fi mirosit a busuioc, or că era prea la setată, că sorbia de foc, să nu mai rămăie picătură.

— Haiti! Ne-am dus! oftă mireana. — Ssst! Il certă fata.

Babei atât i-a trebuit:

— A! Tu ești blestematul, care ești furat fata! Și dă-i s'o prinză! dar mireana s'a vârit sub ghizduri.

Nagoda dă-i încoace, dă-i încolo, nu lăsa:

— Aia să beau apa și tot te preșpăde afuristitule! fata se vânjolia riu, preșpăde cându-și logodnicul când în muscă, că în râmă și cu ea se mișca mereu țina din încheaturi.

Când a văzut zgripturoaica și-a vădit că nu-i chip să dea de el s'a ridicat la ghizdurile'n cap; dar s'au prăbușit peste ea și au omorît-o.

Iar fata și flăcăul, cuprinși iarăși după mijloc, cântând de astă dată a se bună de răsunau văile, s'au dus la caslor, unde'or fi trăind și azi, de nu le-a citit popa *popregania*!..

MIHAIL LUNGIA

1) Apare 'n volumul „Porești”.

MOMENTE DIN AVIAȚIA NOASTRĂ

de UN ZBURĂTOR CONTINENTAL

TRISTE ȘI VESELE

PENTRU UN STRĂLUCIT VIZIONAR, PENTRU ZORILEANU

Despre omul, admirabil și de o copilărie năvălitate, care a fost Zorileanu, s-a spus încă aproape nimic din ceea ce trebuie să se știe. Mort în condiții de război, căror amănunte au rămas, mult necunoscute până și camarazilor săi, păstrarea lui persistă poate mai mult în amintirile-i caracterizate de o incompletitudine și nobilă absență a „spiritului” său.

Acest un vizionar. Cu o formidabilă putere de imaginație, el reușea să transpună lumea de meschine convențiuni în alt cadru ideal.

Despre niciun zburător nu se poate vorbi mai pe bună dreptate decât despre Zorileanu, că avea „lumea lui”, că avea „capul în nori”, făcând total abstracție de realitate.

Și de înțeles cât de apăsătoare erau, pentru structura lui sufletească specială, regulamentele și instrucțiunile în vigoare, căreia trebuia să se miște purtătorul unei unificări.

Ascultarea, ignorarea uneori completă, a regulilor, era la Zorileanu regulă de viață.

„Morocul lui, — atâta moroc cât să poți să înțelegi...”

Și la fondul de covârșitoare și impresionantă bună credință a lumii aflate în jurul plutea, răspundeau cu anituitate și o largheță neprevăzută nici de cei mai riguroși de regulamente.

În 1916, — războiul era în toi, și România făcea înfrângute pregătiri care trebuiau necunoscute de marile publice, lumea nu trebuia să știe.”

Dar noțiunea întreagă arătase limpede că nu era ceea ce voia să înceapă, și-și trăgea din care nu putea și nu avea să se abată.

Aviația fremăta și ea. Simțea venind din când avea să se avânte, pe cerul înțeles sau plin de nori, cât mai sus, pe a apăra din văzduh pământul României.

Zorileanu, mai „independent” decât orice altă aviație, lumii lui mai desăvârșită până atunci, refuzase comanda și preferase să rămână ofițer subaltern.

„Vreau un singur răspuns, pe care-l dau...”

— „Lăsați-mă, domnule, în pace! Eu nu mă zbur... Ce mă puneți pe mine să mă scot, să scot benzina și să mă scot de aici? Hei, drăcia dracului... Așteptați de pedestras... Să facă dumneavoastră socoteală! Eu îmi văd de avionul meu. Vreau să știu când începem din nou.”

„Aici dincolo, era „dincolo” dimaite război, era peste Carpați.

Și ridicau din umeri, și Zorileanu era cu ochii pe sus, cu mâinile în buzunare, preocupat de socotelile lui...

Într-o bună dimineață s'a aflat cu uimă că Zorileanu a dispărut.

Se suise pe un aparat și plecase, nimeni nu știa unde...

Întâi, camarazii n'au zis nimic, fiindcă-l cunoșteau.

Comandantului, căreia dispanția li s'a raportat, erau îngrijiți cu drept cuvânt. Toți se așteptau să aștepte că a mai făcut „încă una”.

Și în adevăr, a făcut încă una, de neuitat!

După câteva zile de lipsă, d. general Găvăneșcu, pe atunci inspector al aviației, se pomenește într-o dimineață cu Zorileanu.

Slab, palid, cu o ținută care făcea să se creadă că atunci a scăpat dintr'o aspră captivitate, se prezintă singur.

Ochii îi străluceau, aprinși...

Făcuse „nebulă” — în acea vreme a nobilității, — de a trece în zbor peste Carpați!

Și revenise, să raporteze o acțiune care-i executată fără ordin, constituind pricină a unor enorme și de neizolat dificultăți diplomatice, — trebuia pedepsită exemplar și fără nici-o cruțare.

Generalul stă drept în picioare, cu ochii în ochii lui, implacabil.

Vorbește legea, disciplina de fier încăleată, vorbește comandantul care poartă răspunderea acțiunilor oamenilor din subordine.

— „Cum se poate, d-le?... Dar pe ce lume trăiești d-ta? Iți dai seama ce înseamnă asta?”

— „E minunat, d-le general!.. A fost minunat!”

La un atare răspuns, care dovedea o infimă depășire de concepții, generalul pare a cădea cuvintele cu cari să-l desțopte, să-i scuture conștiința și să-l cheme la realitate.

— „La închisoare, imediat! Acum să pleci la închisoare!”

Ochii lui Zorileanu se fac și mai mari, privirea i se aprinde deodată și mai mult, scântelind, cântând departe.

— „Trăiască Ardealul nostru! E al nostru, d-le general! Când m'am văzut pe sus, deasupra munților, n'am mai putut... I-am trecut! Dacă ordonați d-astră, eu mă duc la închisoare...”

Și se mișcă din loc, un pas.

Dar în loc să salute și să facă stânga împrejur, cu o mână își scoase chipiul și cu alta își trase sabia, strigând tare, de data aceasta:

— „Trăiască Ardealul nostru!”

Cel care se simți zguduit, fu generalul.

Mișcat, cu ochii umezi, el se apropie de ofițerul cu privirea înflăcărată, și-i strânse mâna, cutremurat parcă...

— „Zorileanu... du-te și-ți vezi de treabă...”

INCĂ UNA, TOT A LUI ZORILEANU

Zorileanu a mai „fugit” și alte două, dispărând, cu avion cu tot, fără ca cineva să-i știe de urmă.

Și încunecătura șefilor n'a fost de loc mică, neștiind ce calificare și ce urmări

să dea lucrului. Legea, rigidă, nu era pentru el, în niciun caz.

Un gând îndrăzneț și plin de frumusețe îl frământase o bună bucată de timp pe acest zburător de rasă.

Confundat cu aparatul său, pe care-l diviniza, devenit una cu el, voia să-l cunoască până în cele mai mărunte și mai delicate posibilități de mișcare și de reacționare:

„Vreau să știu ce posibilități de aterizare forțată am eu!”

Împins de acest gând, decolă într-o zi pe avionul său, și pieri. S'a știut mai pe urmă că a pornit la întâmplare, fără niciun itinerar și fără niciun plan. A luat-o drept înainte...

Și unde a văzut o pajură cu trifoi, a aterizat forțat; unde a văzut un luminiș de pădure s'a strecurat, și a aterizat forțat; unde a văzut albia pe jumătate secată a unui râu, a aterizat... A aterizat pe o culme de deal, de unde altul s'ar fi prăbușit într-un capotaj iremediabil... A aterizat de câteva ori pe șosea, la marginea sau în mijlocul șoselei, pe lângă stâlpii de telegraf, strigând la țărani că răuși să stea pe loc ori să se dea la o parte... A aterizat într-un ostrov, gata să intre în apă și să nu mai iasă de acolo...

Și a decolat de peste tot.

La urmă, a luat-o spre munți.

S'a coborât și a decolat din marginea pădurii, apoi a aterizat și s'a ridicat din preajma potecilor cari ducenă spre vârful munților, până când, într-o zi a aterizat pe un vârf de munte!

De acolo, n'a mai putut decola, fiindcă nici un avion nu e în stare, încă, să se ridice dintr'un asemenea loc.

A coborât în vale, cu piciorul, băgând în sân foile de hârtie unde-și notase observațiile unei experiențe quasi-mortale, pe care nimeni n'ar fi avut curajul s'o îndreprimă.

A trimis vorbă că i-a rămas aparatul sus, pe vârful muntelui.

Șefii, când au aflat, s'au crucit...

A trebuit să vină mecanicii să demon-teze avionul și să-l dea jos de acolo.

Când a apărut, infime și Zorileanu, avea o figură de omșag evadat, mândar și nerăb, cu vestonul rupt și plin de scoaie, plin de moroi până peste genunchi...

De data aceasta, i se făcuseră forme de dare în judecată.

A aflat vestea foarte liniștit, puca nici n'ar fi auzit-o.

Când s'a prezentat în fața consiliului, drept apărare a scos din sân un tabel foarte amănunțit cuprinzând notele „experienței” făcute: „Avionul are nevoie de atâția metri pentru aterizare în arătură proaspătă, de atâția metri la aterizare pe șosea, atâția metri pe teren înclinat de atâtea grade.

— „Vă rog să luați însemnările astea și să le păstrați... Sunt foarte interesante... Și acum, ce ziceți că trebuia să fac?”

Rareori s'a văzut vreun consiliu mai încurcat.

De judecat, a trebuit să-l judece, ca să se „împlinească forma”.

CEI RĂSTIGNIȚI

— (INSEMNĂRI) —

de I. AGĂRBICEANU

Ne înapoiesem seara târziu dela slujba celor douăsprezece Evanghelii din Joia Paștilor. Nu m'am dus bucuros; eram ostent și mă temeam de ingenunchierile cele lungi. Peste zi se pusese o căldură molesitoare de primăvară și-mi pătrunseseră în mădularele bătrâne, ca o apă domoală. Ilarie, rudenii mea, nu mă slăbi însă cu îndemnulurile:

— Cum? Să fii acasă și să nu ascuți slujba asta jalnică și pătrunzătoare? La oraș ce poți vedea? Acolo cine mai ține datinele cele bătrâne? Și apoi la oraș, cunosc eu, bisericile sunt pustii chiar într-o zi mare ca asta. Să vezi aici lume! Aproape că'n ziua de Paști. Slujba de noapte e plină de tăine, bădițul meu, și adună lume multă. Că nu este om, oricât de tare s'ar ținea, care să nu fie atras de taină.

Când i-am mărturisit că nu mă bizui pe genunchii să stau pe lespezile de piatră subt cele douăsprezece evanghelii, Ilarie zâmbi cu bunătațe și-mi zise:

— Dar ce-ți trece prin gând? Cine te va ținea în genunchii? Crezi că la noi nu se știe ce i se cade unui domn bătrân? Că nu avem un scaun de hodină?

— Cum să șed când ceilalți creștini vor ingenunchia?

El mă convinse că nime nu-mi va lua în nume de rău, că satul mă știa, că oamenii înțeleg o abateră dela obiceiul la un om de nevoie.

Ilarie, cât ce-am ajuns lângă strana diacului, strecurându-ne cu greutate prin desimea creștinilor, trecu în altar și-mi aduse un scaun larg, cu brațe, cu spețează.

Dar zadarnice i-au fost toate semnele pe cari mi le făcu în vremea slujbei, nam îndrăznit să șed. Am ingenunchiat în rând cu toți creștinii subt cele douăsprezece evanghelii ale patimilor Domnului.

Slujba îndelungată nu-mi ostenise numai trupul ei și sufletul cu năvala amintirilor din copilărie, dar, mai ales cu sentimentul desertăciunii celor pământești, a zădărniceii avântului sufletului omeneș. O grea melancolie mă pătrunse și din biserică, odată cu aroma fumului de tămâie, în casa cea bătrână.

Nu puteam cina, și întins în păcel, nu puteam adormi. Mă svârcoleam în pat și din vreme în vreme, oftam ea după o mare pierdere pe care aș fi îndurat-o de curând.

Multă vreme Ilarie nu suflă o vorbă, deși-l auziam tușind și știam că nu doar-

Dar a doua zi dimineața, Zorileanu era la câmp.

Fără să aibă timp să vadă pe cineva, supraveghea și zorca pe mecanicișii cari, punând piesă lângă piesă, îi refăceau aparatul cu care aterisase în vârful muntelui și cu care cine știe unde avea să plece iar...

Băeții, — ceilalți ofițeri, — cari aflaseră povestea, trecera pe lângă el, opăritu-se în treacăt, să-și strângă mâna furtivă cu un zâmbet camaraderesc dar foarte preocupat.

Nimeni nu se mira, era Zorileanu?

UN SEURATOR CONTINENTAL

me nici el. În biserică l-am văzut închinându-se cu smerenie, ascultând, cu fruntea întunecată, patimile Domnului, vânzarea lui Iuda cel mișel, încununarea cu spini, tâlbăreșca răstignire pe cruce. La sfârșitul slujbei, Ilarie era îndurerat, întorcea spre mine, în drumul făcut spre casă, o față plină de neguri. Din când în când tusea-sec, și-și purta cu greutate, plecate înainte, bătrânețele. Mă gândeam că nu e pentru noi, oameni bătrâni, slujbele acestea îndelungate. Sufletul nu mai se deschide la senzații noi, iar desptarea celor vechi e numai prilej de suferință.

— Nu dormi nici duminica bădiță Vasile, începu într'un târziu Ilarie. „Nu-i mirare când vezi că, cu toate patimile și jertfa lui Hristos, oamenii rămân aceiași. Eu mă gândesc că și azi dacă ar veni Mântuitorul pe pământ, — oamenii l-ar răstigni din nou.

Tresării uimit înțelegând că pe Ilarie îl bat aceleași gânduri: desertăciunea avânturilor sufletului, zădărniceia jertfei. Da, oamenii rămân aceiași!

— Noi blestemăm pe jidovii cei fără de lege, ne îngrozim de vânzarea spânzuratului, îl judecăm pe slăbănogul de Filat, care l-a dat morții pe cei ce-l credea și el nevinovat. Dar suntem noi mai buni? Apărăm noi în viață pe cel drept, pe cel nevinovat, pe cel umilit și neajutorat? E de-ajuns ca cel mai rău să arunce în el c'o piatră, pentruca o suță de drepti să-l ochiască cu altele. N'au unde să-și plece capul între noi, bădiță Vasile, dreptatea și adevărul. Suntem, dela Adam, fiii minciunii și ai păcatului, și așa vom rămânea până la capătul veacurilor. Iată la ce mă gândeam eu, pe când ascultam patimile celui nevinovat.

Gândurile ni se asemănau, dar numai la rădăcină. Băgai de seamă că din ea, gândul lui dădea alte vlăstare. Pe mine mă coplesia desertăciunea jertfei, prostia sau copilăria celor ce se lasă duși de avânturile mari ale sufletului, și-mi ziceam că mai cuminte e să-ți vezi de nezarurile tale, și, pe cât poți, să te bucuri de viață știut fiind că lumea nime nu va schimba-o.

— Ai dreptate, Ilarie; nu se plătește să te nenorocești pentru biruința bine-lai și a dreptății, a adevărului. Lumea te crede nebun ori făcător de rele. Și când sufletul tău arde de dragoste și milă pentru toți, ei te adapă cu oțet. Un neam nenorocit, Ilarie, un neam blestemat! Cei vechi avem o vorbă: „Bea nănăncă și te veseleşte. — după moarte nu mai este nici o veselie“. Mi se pare că oamenii așa-fia de demult au aflat adevărul.

Rubedenia mea se ridică într'un colț: simți în întuneric cum mă caută privirile lui.

— Zădărniceie nu-i, bădițul meu: mai de mult mă zugruma și pe mine gândul ăsta. Acuma văd că nu-i zădărniceie.

— Cum n'a fi când însuși spui că, dela Adam, omul e fiul minciunii și al păcatului, și că așa va rămânea până la sfârșitul veacurilor? Pe cine să faci mai bun, mai drept, dacă însăși rădăcina vieții noastre e învenimată? Dacă nu poți îndrepta lumea, nu-i o prostie să-ți mai bați capul cu ea?

Ilarie tăcu un răstimp, oftă și zise cu glasul scăzut:

— Să nu te superi, bădițul meu, dacă-ți

voi spune că, judecând așa, ești în cea rătăcire. Da, e adevărat! Și după ce-lui Hristos dreptatea și adevărul nu unde să-și plece capul pe pământ. Până la sfârșitul veacurilor, omul va rămânea fiul păcatului. Dar dreptatea și adevărul trebuie să fie, trebuie să se arate oamenii.

— Pentru a umbla cu capul spre Pământ pentru a-l răstigni din nou pe Hristos?

— Da, da; nu te mira! Cei drepti buni vor fi veșnic răstigniți, dar e necă ea ei să-și ridice capul în lume, să descopere, să se miște, să trăiască în noi.

— Nu te mai înțeleg, Ilarie, li s'ostent, și mă cuibării mai bine în hotărât să adorm, să nu-l mai asc să alung orice gând.

— Ticăloșia omenească e mare (tul meu! Dar scotește și dumească s'ar alege de fiii păcatului, dacă nime nu s'ar arăta cei buni și cei drepti: cei de jertfă? Ar fi cu puțință viemănească pe pământ? Cred că ne-am șia ca fiarele cele sălbatice. Nu se ște decât arătarea celor nevinovați noi. Ei sunt ca niște raze de lumină pătrund prin norii cei negri și sunt ferestrele prin cari privind lumea oamenilor, își aduc aminte, ca (un pe-o clipă, că-s făcuți după chipul asemănarea celui nevăzut. Arătarea de tății și a adevărului în lume pune la celor mulți și răi să nu se stăsie într' Numai fapta bună cutremură sufletului ticăloșit. Nu, bădiță Vasile! Este te-te să nu aluneci pe cărare greșită. Dacă ar pieri sământa binelui și a tății dintre oameni, ar fi ca și când s'atinge soarele, luna și stelele de pe N'ar mai fi lumină, n'ar mai fi creștin n'ar mai fi nădejde. S'ar apropia sun și clocotind sfârșitul cel de obște.

— Dar nu spuneai tu că lumea s' tignește pe cei buni, că nu învață dela ei?

— Și răstignește pentrucă e stăpână încă pe pământ puterea întunecată. Dar viața lor, pilda ca și moartea, e lasă cutremurare în sufletele celor îi oprește dela alte fără de legi. În in frâu să nu se spintece, face să pădăinui neamul omeneș până la înința Domnului, — și nu ne lasă să stingem înainte — cum ar dori să are stăpânia morții, adică ghiavolă-nevoie să se arate cei drepti și pentru hurile necurate, să le cutremure și ele: prin cei nevinovați Domnul dă știre și duhurilor că El este, și și cuteze prea mult. Fără nitei de pe lumea s'ar fi prăpădit de mult, bă Vasile, ajungând în robia iadului. — Răstigniți, sunt junghiați și totuși sărăta lor nu va seca. Pentrucă dela sfânt pornesc, El li trimite în lume, tru biruința Lui, care-i proorocă care va veni.

Ilarie tăcu, oftă și se întoarse în pe cu fața spre pecete. Dar repede se te cea iar spre mine, și începu cu tăie din Evanghelie să-mi dovedească adevărul cuvintelor lui. Nu-l mai ascultă. Mă furase gândul nou, venit dela Dumnezeu, fără cei buni și drepti, fără jertfii, viața omenească n'ar fi tință. Simțeam, în negura gândului tenit, că lieărește aici ceva. Dar n'ar crescură, se îngreunară și atipii biră osteneala trupului și a duhului.

ORĂȘUL NATAL

de GH. BRAESCU

Anorțiți de răcoarea unei dimineți de primăvară scoboram ventiginos cu inima strânsă de frică și cu roțile înfrânte panta dela Bărnova. Nu vorbea nimeni. Ultima catastrofă era încă proaspătă în mintea tuturor. Un răs verde ne strămba figura ocupată fiecare — sunt sigur — să facă cuțici cu limba în cerul zării. Un fluierat scurt, un hârsăit de copilă monstru ce se târa prin uscături și tremul se opri într'un suspin, care măsură pe toți. Încălziiți de emoție, împrieteniți prin lășitate tainică care ne asemăla o elipă, zâmbeam mai guralivi cum, după trecerea primejdiei, fericiți să săpăsem teferi. Trenul porni din cu Vesel, luminaț de soare, câmpul îns în hără, alerga și el. Coline verzi începeau pe sărmele ce se jucau cu noi de-a bala oarba, săltându-se pe la geamuri și curând în pragul bătrânei Capitalale se ivi cetățuia cu acelaș cal flămând incremenit parcă de veacuri, cu un pic de plecat, în poarta mânăstirii. De aci pornește panorama superbă a Iașilor, înălțându-se cu padatul ce se proiectează pe fond de clopotnițe; domul mitropoliei rotund și poleit ca o spinare de episcop și mai sus criminalul, clădit pe marginea prăpăstiei dela răpa galbenă. Forat de amintirile copilăriei și de mânia priveliștei am intrat pe nesămintite în gară. Nu văzusem bașul de foarte multă vreme. Cu ochii împăjejeniți înam prințre călători întâmpinat de așă mirosuri pestilențiale, cari mă scutaseră la despărțere. O melodie de tîmbe, venită de departe, auzită a-mă de ani, mă copleși de amintiri de copilărie.

Aici conașule!

Mam urcat într'o trăsuriică mânăată de un român uriaș, care vrând să nătoarecă răsturnă pe loc, drept în inima târâului. Nu ne-am făcut nici un rău. Bărbatul cu nasul întunecat ca un nor de plumb opintindu-se ridică trăsura pe roți și pornirăm din nou fără schimb de cuvinte. Calul hăruit, meru îndemnat cu coada biciului, uca greu la deal, când la tot pasul, mergând în zigzag, un om beat. Priveam cu neșă în ghețele mici, îmbătrânite ce se mișcau neputincioase, cu fiarme bătăle la ochi și surâdeam ca la niște minți vechi, bărbaților ce se proiectau pe la unghione în copii desvolate de

Henk Pis.

— Ai camere ?

— Vreți cu două pături ?

— Cu unul.

— Cu unul n'am.

— Atunci, bună ziua.

— Cu unu pot să vă dau număi la

— Este un pasager care pleacă. Pof-

— Pe aici... Rămâneți și la noapte ?

— „Așa cred“.

— „Atunci îi bun“, afirmă pontarul și urcând alături de mine scările murdare îmi șopti familiar, confidențial la ureche : „Am ceva pentru d-voastră“.

— „Fugi mă, d'aleci“.

— „Încercăți. Dacă nu v'o place“.

— „Hai te cară“.

— „Aghe s'o măritat. Duminică ce trece o avut numă“.

— „Zău ?“

— „Pe legea mea“...

Dela hotel, după o toaletă sumară, am eșit repede și cumpărând seminți de floarea soarelui dela o lipovancă grasă, nafuragiată la marginea trotuarului, am intrat mâncând nepăsător ca pe vremuri, să cumpăr țigări dintr'o băcănie. O cucoană cu palton demodat de astrakan, văruiată până n' albul ochilor, purtând pe vârful capului un rest bizar de pălărie, târguia lucruri fine.

— „Pesmeți ai pus ?“

— „Am pus“.

— „Dă-mi și o bucatică de batog“.

— „Să vă dau și batog“.

— „Untdelemn ai ?“

— „Este“.

— „De Niță ?“

— „Parcă trebuie să fie numai alecăt de acolo... Noi îl aducem dela Galați“.

— „Da-i bun ?“

— „Rău nici n'a ținem“.

— „Știu eu că ai lucruri bune, că târgui dela d-ia de atâta vreme... Cred că cunoști pe bărbatul meu, domnul Buzescu, fost director, văr de frate cu primarul... Eu sunt rudă cuprefectul, da departe: Un nepot de al lui a ținut pe ista... cum îi zice“.

— „Altceva mai poftiți ?“

— „Ionescu, dacă-l știi mata ?“

— „Să fie sănătos... Mai poftiți ceva ?“

— „Nu, spune mata numai câte parale...“

— „Trei sute optzeci, toată socoteala“.

— „Așa. Tare bine. O să treacă bărbatu-meu când s'o scula, că i cam bolnav o leacă“.

— „Ia nu-mi bate capu !... Ce-mi bați mie capu ?...“

— „O să-ți plătesc...“

— „Eu am nevoie de parale“.

— „Iasă omule că-ți plătesc“.

— „Pe datorie nu dau... Gândești că marfa e de furat ?“

— „Ia vin' mata să-ți spun ceva“.

— „Unde mă duci“.

— „Vin să-ți spun la ureche“.

Trecură în fundul prăvăliei și după șoapte, din mașonul chel mâncat de molii, bătrâna strecură ceva lucios în mâna negustorului.

— „Și când ai să-l scoți ?“

— „Îl scot eu. Nu te ngriji mata, căl' am suvenir de când m'am măritat.“

Am plecat scupând nervos coji de

floarea soarelui și rătăcind fără scop căscam gura pela ferestre admirând fără rezervă lucruri pe cari le lăsasem de mult în geamuri; sfeșnice de alamă galbenă, chipiuri vechi de comisar, gravuri de modă, „London Tailor“ înclinate printre plante prăfuite, înmormântate în cutii ruginite de tinichea.

O stofă de fantezie, neagră cu puchiței galbeni, mă ispiți să intru în prăvălia lui Strul „Croitor Bucureștean“ fără gând solid de cumpărare.

— „Câte parale ștota din fereastră ?“

— „Poftiți... Puneți mâna, să vedeți ce ștota“.

— „Cât costă metrul ?“

— „Vă place ? Nu-i cu metrul e cu bucata... Așa o ștota nu găsiți nici la Paris. Aveți de o jiletcă... Șase sude de lei“.

— „Cât ?“

— „Îi scump ? Vedeți ce fină este... N'o luați ?“

— „E prea fină pentru mine“.

— „Ce este ?... Nu vă convine ?“ interveni patronul. Dați 500 lei ?

— „Nu“.

— „Cu 500 nu luați ?“

— „Dați 400, saftea de dimineață“.

— „Nu, să-ți spun drept, acum eu cât mi-ai lăsa-o mai eștin...“

— „Nici nu 400 nu iei ? Da unde ai să mai găsești așa un chillipir. Lână cu mătase, strălucește ca briliantul...“

— „Nu, mulțumesc“.

— „Dă trei sute. Poftim. S'o porți sănătos ! Perd o sută de lei, așa să am eu bine“.

— Să mă mai gândesc... Trec mai pe seară“.

— „Știi ce ? Vreau să văd cu cine am a face... Cu 250 lei ?“

— „Nu. Bună ziua !“

— „Ei, domnule ! Unde pleci ? Stai. Ia vină ncoace... Dă două sute... Două sute dai ?“

— „Două sute dau...“

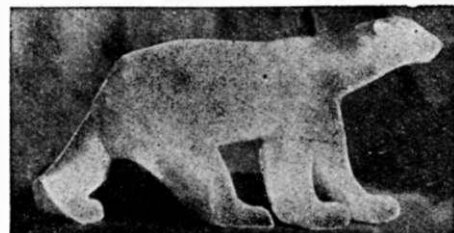
— „Inima mi-ai luat. Să mă bată Dumnezeu dacă câștig un ban...“

„L'ai ars, îmi ziceam încântați prietenii, cărcra le povesteam întâmplarea“.

— „Aș ! De unde dracu. Tot el m'a păcălit“.

— „Ei cum ?“

— „Ștota era bună, dar n'ajungea pentru o jiletcă“.

Critica literară

MIHAIL SADOVEANU:

„Impărăția apelor“

(Editura „Cartea Românească“).

Este una din cărțile cele mai frumoase, mai pitorești, ale minnatului povestitor. Primele lui apariții ca prozator, au fost fosforescente, meteorice, glorioase. Prin „Soimii“ a fermecat adolescența noastră, povestind luptele eroice Moldove, creând fraților Potcoavă, aureola lui Taras Bulba și a cazacilor săi. Splendidele descrieri ale naturii, ale siturilor moldovene ni l-au arătat ca un poet epic de cea mai pură rasă.

În nuvelele, în povestirile sale același dar al pitorescului, al plasticului prins în conturul situației sufletești al eroilor, a rămas leit-motivul scrierilor sale. Poet descriptiv, cântăreț al unei glorii care a dispărut, Sadoveanu nu avea nevoie să ne descrie stări sufletești pe larg, așa cum fac aceia cari plămănesc opera lor în biroul de lucru. Din contră, eroii săi sunt un fel de Mihai Copilul, cu suflete de haiduci generoși ca niște Feți-Frumoși sau păfimași ca niște Zmei, dar fără geniul răului în ei.

Așa a fost Sadoveanu numai în „Soimii“, în „Povestiri“, în „Cântecul amintirii“ și în câteva nuvele ale sale mai lungi „Apa Mortilor“, „Ducăia Margareta“, „Hanu Ancuței“, în romanele sale, ca în „Insemnările lui Nicolae Manea“, în „Amintirile Câprarului Gheorghiuță“, în „Venea o moară pe Siret“, în „Floarea Oflită“, „Demonul tinereții“ pătrunde adânc în viața socială de azi, pe care ni-o descrie, prin rachete de lumină puternică, proiectate asupra noutății de toate zilele, pe care nu ne-o redă, numai talo quale, ci ne-o însufletește, ne-o colorează cu extraordinarul său talent de animator, de creator de lumi noi.

În „Impărăția apelor“, trăim cu autorul povestea primitivă a pescuitului, așa cum va fi fost dela primii strămoși ai omului până în zilele noastre. Este o întregă artă și știință această îndeletnicire curentă, acest sport modernisim, care reclamă pentru unii nu numai instrumente cumpărate dela specialiști și o apă curgătoare sau nu, pentru a prinde pești.

Sadoveanu intră în taina unor oameni simpli și, sub forma unor amintiri de copilărie, ne pune în cadrul unor pescari, doi bătrâni și o bătrână, cu un copil de oameni săraci, adevărată haimană, „Culai“ care descoperise, însă, secretele complicate și îndrăzneții științe a pescuitului.

Ducând viața de Robinson, în „Nada Florilor“, într-o băltă de apă curgătoare, cu stih și papură, cu toată existența primitivă, sub ploaie sau sub soarele cald de vară, ne este redată în pagini captivante foarte interesante și utile. Ca un mag, care înainte de a deveni meșter thaumaturg, vrea să posede toate tainele meșteșugului său, tot așa și Sadoveanu și-a apropiat tot ce știința populară, superstiția pescarilor, a acumulat ca experiență și tradiție în arta pescăritului. Autorul cărții „Impărăția apelor“ merge până a crede că strămoșii epocii evaternelor mâncău mai mult pește decât carne, ceea ce nu corespunde realității. Pescuitul cere oarecare civilizație, pentru cine știe pluti, construi luntre, inventa momete și celelalte.

Formidabila fiară cu ghiare teribile, cu colți de gorilă, care desrădăcină copaci pentru a lovi în celelalte fiare apocaliptice, ori a izbi cu pietroaic sau a se cățăra pe pomi sau a se arunca în apă, nu poate fi un blând și pacinic pescar.

Sadoveanu se ocupă numai de pescuitul în apele măci, în afluenții Siretului sau Bistriței, ca și cu pescuitul în Dunăre; imensă știință și multele riscuri ale pescuitului în mare — în mările polare ni l-a descris, în mod nemuritor, Pierre Loti în *Pescar de Islanda*, Nansen, Sven-Heddin și Amundsen nu o posedă încă.

Pentru meleagurile noastre, pentru scumpa Moldovă a autorului, cartea este bine venită.

Un lucru rămâne de observat și în această operă, acea tinerețe neostoită, veșnic fragedă a autorului, acea curățenie sufletească pe care o caută chiar în oameni cari nu sunt tocmai puri, acel optimism sănătos, acea vigoare de concepție, care confundă pe individ cu natura.

Aceiași impresie o capeti, ori de câte ori, în vârful munților, la o stână, în Carpați, în Rodopi sau în Pind, stai de vorbă cu un cioban sfătos. El confundă elementele naturii cu eternitatea individuală a poporului nostru, cu rezistența sa nedespunțită ce nu se pleacă împrejurărilor și nu se teme de restricția cea mai cumplită, cum nu se înbată de victoria cea mai completă.

În acest primitivism, în această puritate arhaică, în acest optimism de natură puternică, în farmecul neîntrecut al povestitorului — stă valoarea unică a acestui scrier în literatura noastră.

ION FOTI

ION POGAN:

„Linști și Comori“

Edit. Tip. „Cartea Medicală“, 1929

Remarcat încă de acum câțiva ani în paginile „Universului Literar“ poetul Ion Pogan a parcurs, în acest răstimp, un drum evolutiv, apreciabil. Tumultul poetic care se ghicea atunci, abia răsărind ici și colo câte o strofă bine înche-gată, a erupt viguros, localizându-se temeinic și parțial (decanadată) în volumul pe care d-sa îl intitulează, cu atâta simț autocritic: „Linști și comori“. În tot cuprinsul acestui volum se învederează ca fir conducător, atitudinea nostalgică și plină de optimism turburat, cu care poetul s'a obișnuit încă de mult. Nu îndoiala momentană și hrănită de sorții prezentului, ci melancolia înăscută, încadrată perfect ca o nouă formă de viață. Vrem să spunem, prin acestea că domnul Ion Pogan nu este scepticul de ocazie, — chiar când ar căuta să o facă — ci această tristețe adumbrată de zeful migălos al rațiunii, îi copleșește sincer. E un nostalgic prin temperament.

Cităm la întâmplare:

„Acolo în fund în cuștile de fier
A adormit revolta în lacăte de fier

Așa cum zărite înfrunte-au adormit
În ramurile nlinse către cer,

Un leu și a șters din ochi nemărginit
Și-a adormit în cușca lui turc,

(Invins pag. 33.)

Poate, un defect ar constitui, în privința d-lui Ion Pogan, multilateralitatea formei poetice, ceea ce dovedește că e mai mult neastâmpărul său poetic, cristalizat în aceeași puritate sufletească și toată difuziunea formală, uneori melancolică. Nădăjdăim că d. Pogan va încerca să-și subordoneze expresia formală pe tinutul viu al inspirației d-sale poetice.

Renovând, după un criteriu personal, metru clasic (în care, credem că a dat cele mai frumoase poezii din acest volum) d-sa de multe ori se pierde în detaliile formale. Chiar și în acele încercări de scuturare contemporană, poetul Pogan păstrează aceeași notă de discreție poetică, care constituie una din caracteristicile volumului de față.

Volumul d-lui Ion Pogan, constituie reconfortare poetică în mijlocul unui servilism imitativ general în ziua de azi, când poezia înscumbează imitarii condiționată și adeziune elogioasă a rețetelor recunoscute. Îndrăznim să creдем că debutul d-lui Ion Pogan constituie excepțională consacrare în arena poeziei lirice, după un timp atât de lung în criza poetică actuală. Totuși n'am reușit să terminăm fără a releva și latura critică a acestui debut.

Munca înfrigurată și discretă, vădită în liniștile singuratăților, discepută atent și definitiv, efuziunile personale pentruca din confruntarea lor rațională să iasă adevăratele comori poetice. Acesta trebuie să fie semnificația dezbucătoare de față. Mirajile unei încoronări îndrăznite, chiar dacă dau beneficii, unei extraordinare multora, constituiesc însă pantă utării, care se așterne ca o lămidă regească peste un biet stăruințos. Lucrul acesta, am voit mai ales să înfieriăm prin pilda pe care poetul Ion Pogan, ne oferă astăzi la început de drum. Calitățile acestui volum de versuri, cu care d. Ion Pogan se încredințează atenției tuturor, vor fi atât de tar-sibilizate în apa vie a semnificației poetice — încât vor ști să biruiască eventualele lipsuri, din cari noi n'am reușit decât pe cea mai principală.

NUMA CARLIS

p l a s t i c a

DECADENȚA TÂMPLELOR DE BISERICI

Deci cercetăm origina tîmpleselor, constatăm că la primele biserici și mănăstiri tîmpleselor erau de zid. Pe acest zid, se aranjau și se fixau icoane de lemn, erau încadrate și cu multă grijă pictate. Mai târziu tîmpleselor de zid au fost înlocuite cu tîmpleselor de lemn. Aceste tîmpleselor rezultă dintr-o schimbare în decursul veacurilor, au apărut adevărate miruri, iar în secolul XVIII-lea și în epoca lui Brâncoveanu au atins culmea, așa că de atunci ne-au rămas câteva capce d'opere de sculptură în lemn. (Tîmpla dela Sucevița, dela Coșoveni dela Arnota, etc.,

Partea principală într-o biserică era tîmpla frumos ornamentată și cu icoanele cele mai de valoare fixate în ea. Tîmpla era fața altarului.

Aceste tîmpleselor erau concepute și executate numai de sculptori în lemn.

Deci le privim cu atenție, vedem că sunt svelte, ușoare, ornamentele prin ele părți perforate, măestrit executate.

General fac impresie de dantelă în aer, iar prin unele părți, sunt atât de fine și măestrit executate, de parcă ar fi făcute de pânjen. Sfinții și îngerii din tîmpleselor și încadrați, cu ornamente perforate pe aceste tîmpleselor, fac impresia că sunt de sus, parcă plutesc în aer în fața credincioșilor.

Partea de lemn în executate și prin unele părți perforate, pe lângă frumusețea lor, mai serveau și ca tablă de rezonanță. Cîntarea preotului din altar, era de fapt de absidă și de scuticopolă, erau însoțite și acompaniate de tîmpla fină în lemn.

Cîntarea preotului, parcă venea de dincolo de tîmpla de lemn prin acompaniarea ei, abia perceptibil, ajuta la auzirea bisericii. Prin mijlocirea tîmpleselor de lemn se producea o armonie, foarte potrivită pentru aprofundări mistice.

În modul acesta, biserica răsăriteană rezolvat mult mai bine, cîntarea în biserică, decât biserica apuseană, unde cîntarea răsună zgomotos în spatele credincioșilor.

În pas îndărăt s'a făcut, înlocuindu-se pe unele biserici, tîmpleselor de lemn cu tîmpleselor de marmoră.

Marmoră e mai rigidă, mai rece, n'are simțibilitate așa caldă, așa de simpatice, așa că are lemnul.

Marmoră nu se poate sculpta cu perfecție așa fine cu lemnul și nu poate rezona ca tabla de rezonanță, prin urmare este și acustica bisericii.

În ultimele decenii, arhitectura românească și-a luat un mare avânt. Dar în acest avânt al arhitecturii, pe alocuri apare prea exagerat, a contribuit și mai mult la decadența tîmpleselor de biserici.

Partea de biserici de astăzi nu mai este încredințată sculptorilor în lemn, ca în trecut să le conceapă și numai ei să le execute, așa cum se proceda în vremurile de înălțare artistică. În vremea din urmă, arhitectul care concepe proiectul tîmpleselor zidurilor bisericii, tot el face și planul pentru tîmplă, așa că sculptura este executată cu fel de fel de forme de arhitectură.

Sculptura, dacă nu e dispărută cu totul, abia dacă-și găsește loc printr'un colțuș oarecare.

Pictura aproape dispăre printr'forme exagerate de arhitectură. Nu mai poate fi vorba de o armonie între sculptura și pictură căci peste tot predomină o arhitectură masivă și greoaie. Deși lemnul are structura deosebită de celelalte materiale de construcție, planul pentru tîmplă este făcut parcă ar fi vorba de cărămidă, piatră sau beton. Pentru acest plan nu-i nevoie de maestru sculptor în lemn, ca să-l execute ci se angajează tîmplarul de binale, în atelierul cărui se găsește o calfă sau un ucenic oarecare, care să cioplească puțințica sculptură de prin colțuri. Și fiindcă înghetarea lemnului și sculptura sunt indicate pe plan, foarte superficial, tîmplarul de binale rămâne să descurce lucrurile. Așa că tîmpleselor de biserici de astăzi, în cele mai fericite cazuri, fac impresia de fațadă, iar în unele cazuri parcă ar fi ziduri de lemn.

Se știe că un adevărat artist simte și materialul în care lucrează. Un arhitect deprins toată viața cu piatra și cărămida, poate să simtă și să conceapă cu succes un proiect de tîmplă în lemn? Simte el toate subtilitățile lemnului ca un specialist? La asemenea lucrări se poate vorbi de forme vii, cari sunt lucrarea însăși, și de forme străine de materialul în care sunt concepte, forme parazitare forme moarte.

Astăzi alunecând mereu pe panta pretențiilor inovații, tîmpleselor de lemn se înlocuiesc cu tîmpleselor de zid sau de beton, iar ornamentația e făcută din gips sau piatră artificială, după un tipar oarecare și aplicată pe acest zid, ca la orice casă din mahală. Iar când se găsește maestri cu totul ingenioși, ornamentațiile nu mai sunt făcute nici în gips ci sunt făcute de un zugrav oarecare, cu șablonul.

Și iată cum partea principală dintr'o biserică, falimoasele tîmpleselor de lemn de altădată, sunt reduse astăzi la importanța unui perete, a unui zid zugrăvit. Mai rău ca în vremurile primitive, când pe acest zid se fixau icoane de mare preț, iar nu se picta și nu se zugrăvea ca orice perete.

Mai rămâne să se introducă amvonul, piliturile și stranele în beton sau piatră artificială, sau chiar și în cărămidă și în modul acesta se va ajunge la culmea inovației. Preotul va vorbi din amvonul de zid ca din tranșee. Și cum vor putea sta credincioșii liniștiți, iarna, în strane de piatră ori beton?

Și aceste curioase schimbări se petrec nu în vreun oraș de provincie nu la margine de țară, ci în inima Capitalei, în București, la biserici cu exterior pretențios și aceste inovații, se fac de către arhitecți cu reputație.

Înlocuindu-se tîmpla de lemn perforată și fin executată, cu tîmpla de zid masiv, ea nu mai poate servi și ca tablă de rezonanță. Cîntarea preotului din altar e scăzută, sună sinistru, de parcă vine dintr'un fund de mormânt, deci tîmpla de zid, pe lângă că scade importanța artistică, scade și acustica bisericii. Or-

nașmentele de marmoră, piatră, beton, chiar și de bronz, sunt potrivite pentru fațade, pentru exterior, unde le contopește lumina, aerul de afară.

Aceste materiale n'au o tonalitate așa caldă și nu sunt așa intime și palpabile ca lemnul. Deci lemnul fiind ales după esențe și putându-se foarte fin executa, este cel mai potrivit pentru lucrările de valoare din interior.

Până unde se poate merge cu finețea lucrurilor în lemn se poate observa la cruculițele de mână cu scene perforate și încadrate în filigram de argint sau aur. Și pe urmă lemnul bine păstrat în interior, durează multă vreme, dovadă sculpturile în lemn, rămase dela vechii egipteni, lucrări executate cu mii de ani înainte de Christos.

Și iată cum, cu pretenții exagerate pentru inovații, cari sunt și grotesci și absurde, sculptura în lemn atât de falnică altă dată, astăzi este înghesuită, este sugrumată și în cele din urmă scoasă afară din biserică, din cauze și interese cu totul străine de artă. Iar tîmpleselor executate în lemn din sec. XVII-lea, care sunt păstrate în muzee, sunt o mândrie față de străini, dar în același timp, ca o mustrare dureroasă față de arta de astăzi, arăta care arată dispreț pentru tradiție și românească, dar care cu toate pretențiile ei de originalitate nu-i decât parodia curentelor bolnave din străinătate.

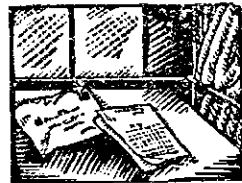
Această tristă stare de decadență nu trebuie să dănuiască, ci trebuie să găsim mijloace de îndreptare pentru a provoca o renasteră. Noi Români, avem nevoie de o școală socială de artă decorativă, cu diferite secțiuni, după specialități. La această școală să fie și o secție de sculptură în lemn, unde să se studieze arta veche românească și sculptura în lemn, în genere. Până la înființarea unei școli de artă decorativă, să se înființeze o secție de sculptură în lemn, la școala de arte frumoase sau la școala de arhitectură.

Iar tîmpleselor de biserici să nu mai fie lăsate pe seama arhitecților, ca să le schimbă după orice capricii, și să nu mai fie lăsate spre a fi executate de tîmplarii de binale sau de meseri zidari, cari ne-au dat atâtea monstruoziități. Arhitecții pot să-și arate geniul lor, în altă parte, dacă-l au, în clădirea însăși. Tîmpleselor de biserici și mobilierul să fie încredințate spre a fi concepute și executate, numai de adevărații sculptori în lemn.

Dacă se tinde serios spre o artă românească, numai în modul acesta cred, sculptura care are ca specialitate lemnul — ar ajunge să producă lucrări de adevărată valoare artistică.

Sculptorul I. GLEORGHÎȚĂ

București, 15 Iunie 1929

aşa şi-aşa...

COURTELINE a murit.

Toţi câţi am răs citindu-i cărţile, toţi câţi ne-am înveselit văzându-i piesele, ne-am întristat la moartea lui Courteline.

V'aduceţi aminte, cum vi s'au descreşit frunţile şi v'aţi iluminat, când aţi citit Boubourche, Un client seriu. L'article 336, Theodore cherche des allumettes, Le geandarm est sans pitié...

A observat cu cruzime perfidia şi absurditatea, prostia şi îngâmfarea. Le-a observat şi le-a demonstrat ridiculul. Le-a înfăţişat tot comicul cu acea cruzime, care îndeamnă să vezi limpede şi după răsul din toată inima în faţa comicului, să rămâi cu un fel de amărăciune. Critica franceză aşează pe Courteline în rândul scriitorilor clasici.

În „RAZE DE LUMINĂ” — revista studenţilor în teologie, un articol asupra căruia atragem în deosebi atenţia. E „Preotul în literatura română”, de Dumitru Roman.

Autorul enumără pe scriitorii noştri, cari au scris despre viaţa lăuntrică a preotului. Aşa, Carageale în „Păcatul”, Creangă, Slavici, Vlăduţ, Duiliu Zamfirescu, Ion Agârbiceanu, Gala Galaction, Octavian Goga, Mihail Lungeanu, Mihail Sadoveanu, Th. D. Speranţia, Damian Stănoiu.

Concluzia d-lui D. Roman, după serioasă analiză este următoarea în ce priveşte preotul în literatură :

„Factor de conservare naţională şi apărător al ortodoxiei dealungul veacurilor, preotul român este atent la legile evoluţiei unui popor şi la spiritul său tradiţionalist. Schimbările ce intervin în cursul vremurilor şi se cer introduse în viaţa credincioşilor noştri, prudenţa şi înţelepciunea preotului le tempează, introducându-le în tradiţia satului creştin, fără turburări revoluţionare”.

Unul din cele mai mari succese de tiraj şi librărie, cunoscut până acum de periodicele româneşti, a fost repurtat de revista „ILUSTRĂȚIUNEA ROMÂNĂ”.

În câteva ore o ediţie de zeci de mii de exemplare, a fost complet epuizată.

De altfel lucrul e explicabil, atât ca finută cât şi ca prezentare revista poate sta cu cinste alături de publicaţiile similare din occident.

Urăm noului confrate acelaşi succes şi pe viitor.

General Alexandru Lupaşcu-Stejar : **PARADISUL ROMANESC sau ROMANIA MARE PITOREASCA.**

Într'un volum de aproape 500 pagini, neobositul cercetător al tezaurului geografic şi etnic al României întregite, care este generalul Lupaşcu-Stejar, cavaler al ordinului Mihai-Viteazul, a reuşit cu prisosinţă şi într'o desăvârşită formă literară, să alcătuiască nu numai o admirabilă călăuză pentru îndrăgostiţii de natură şi iubitorii de ţară, dar şi o operă geografică şi istorică, îmbibată de descrieri şi noţiuni privitoare la monumentele noastre mănăstireşti, precum

şi de fragmente folcloristice demne de antologie.

Pentru aceste motive, pe cari le vom desvolta într'o viitoare cronică literară, recomandăm cititorilor noştri, valoroasa lucrare a d-lui gen. Lupaşcu-Stejar.

B. C.

PROZATORUL CEZAR PETRESCU publică, în „Curentul” dela 21 Maiu, o interesantă nuvelă : „Minunata şi jalnică întâmplare a lui Florea Moldovan”.

E un gen nou care, arată încă odată cât de puternic şi de inepuizabil, cât de variant şi nuanţat e talentul d-sale.

P.

IOACHIM PUŞCAŞUL este pseudonimul de polemist al unui îndeobşte cunoscut poet care, prin paginile revistei „Falanga”, la rubrica „Vitrina mea” încearcă să pună în oarecare ordine pe cei câţiva închipuiţi ai scrisului românesc, produse cu etichetă şi reclamă ai bisericuţelor şi maştrilor de ceremonie.

E — desigur — o faptă bună. De aici şi ajutorul pe care i-l dăm prin notele (cel puţin — unele) de faţă.

Astăzi — mai mult decât oricând — se simte nevoia unei colaborări scriitoriceşti în vederea unei elementare orientări în spre marea, adevărata şi singura literatură românească.

Iată de ce încercări ca aceea de mai sus — nu trebuiesc trecute cu vederea, mai ales dacă ţinem socoteală şi de talentul de încercat scriitor şi polemist cu care s' a scris.

P.

IN ACELAŞ NUMAR : studiul plin de erudiţie a d-lui prof. Nicolae Iorga : Ce-a primit şi, ce-a dat Ardealul ? Pentru toţi cei ce se interesează — serios — de problemele naţionalităţii noastre — cercetarea de faţă e nu numai îndispensabilă, dar decisivă, căci înmănuşiază, într'o sinteză caracteristică, ultimile concluziuni privitoare la această problemă.

P.

ŞCOALA ŞI FAMILIA DE MAINE este o interesantă revistă lunară potrivită pentru îndrumări şi propagandă punând la dispoziţia familiilor şi tuturor celor ce se ocupă de educaţiune şi învăţământ cele mai noi metode de acţiune.

Scrupulos redactată de cunoscutul institutor şi publicist, Marin Biciulescu, această revistă merită să intre lunar, în orice casă cu copii şi în orice bibliotecă şcolară.

Câteva titluri sugestive pot arăta programul acestei reviste precum şi personalitatea celor ce se ocupă de redactarea ei : *Să ne jucăm cu copiii*, de C. Enescu-Buzhea ; *Cinematograful educaţiei şi copilul*, de V. Păncilă, prof. de pedagogie ; *Două lumi : lumea reală şi lumea din carte*, de Train Belcescu ; *Puterea exemplului*, de P. N. Mironescu-Mera ; *Învăţământul în şcolile minoritare*, de Ion Gusală ; *Caligrafia în şc. primară*, de M. Biciulescu ; precum şi alte numeroase articole interesând promovarea învăţământului.

UTOPIA. O nouă şi valoroasă contribuţie pe tărîmul filosofiei sociale şi al

ştiinţei se aduce prin apariţia revistei lunare „Utopia”.

Articole judicioas tratate de compoziţie ca I. Haşegan (Parlamentarism şi metode politice), Oscar Iianu (Despre naţionalităţi sau România şi Paneuropa), Corneliu Albu (Orient şi Occident), Rosca (Valoarea biologică a artei), Pogorevici (Dalton-planul, adică aplicaţia Dalton-planului în şcoala sovietică), restul sumarului sunt însemnări, formaţiuni, revista revistelor, etc.

CRIZA CĂRȚII

Cu vigoarea-i morală caracterizată de preşedintele S. S. R-eului a reuşit dea din nou de lucru intelectualii româneşti oficiale sau particulare, scos la iveală una dintre cele mai importante probleme — aceea a cărţii, în gătură cu care a adresat chiar un memoriu.

Fireşte chestiunea a intrat în discuţiunea publică : indirect, preşedintele S. R-eului a dat apă la moară (până pe căldurile verii) atâtor publicişti şi sanatori ai moralei publice, cari la semn au pernit cruciada carierei şi mai deconsiderate.

Cred că problema trebuie încercată astfel : pedeoparte — să se găsească tori pentru toate scrierile bune (care foarte multe zac în fundurile tarelor nenuloase), pe de altă parte să se înterzică editarea tuturor operelor proaste. Natural că, dacă prima măsură va fi înveselit pe mulţi pretinşi publicişti, la auzul celei de-a doua vor sărit fripţi atâţi vinovaţi de moare literii tipărite. Asta nu mă împiedică să susţin eficacitatea acestei înterzicări în măsură nu numai să priveze publicul cetitor de atâtea insanitaţi ale scrisului botozate, după împrejurări, ca nuvele, poemă sau numai opere de încă să libereze ogorul editorial de ruiană, oferindu-l atâtor lucrări de loare puse la indexul unei indifferenţe vinovate.

Rezultă de-aici, clar o constatare şi în literatură protecţionismul şi rostul său precis : că, prin urmare, cât s'ar părea de controversat, scrierile sânt de două feluri : protejate şi blocate şi editate şi neglijate, adică sândiţii la eternă obscuritate — în unele cazuri : indiferent de calitatea produselor scoartei lor cenuşii : cu un vânt că — pedeoparte — se publică mult, pedealta — prea puţin.

Iată de ce reduc toată problema la cărţii la întreţinerea acestei disproporţii şi arunc vinovăţia pe cei ce — cu fără voinţă — o întreţin. Şi iată de ce vād aşa, de greu rezolvirea problemei : protecţionismul e o boală naţională : el prezidează la numiri, înzestrări şi promovări, în viaţa publică şi pe în apă, pe pământ şi în aer şi — în cât ne priveşte —, am convingerea în Secţiunea românească de pe la cealaltă, el va fi în stare să înlăture criteriile dreptăţii divine.

literara

oseama de cuvinie

„omenii mari de pe pământ spune
„Cristi de Paris” — iubesc cinematogra-
La Casa Albă din Washington e în-
at un cinema; deasemenea la Vati-

„Amu câțiva ani o societate cinemato-
italiană, proiecta în fața lui Be-
XV, un film senzațional, intitulat
„Biblia”.

Primele scene se petreceau în Paradis.
Adam și Eva, cum e natural, apăreau în...
scenele lor tradiționale; în scena fruc-
oprit, șarpele nu avea nici el altă
ednămintă decât solzii.

măia sală de spectacol nu erau de-
Papa, Monseniurul Gaspari, Monse-
di Lai, încă doi cardinali, direc-
societății cinematografice și secre-
lui.

Adam și Eva se prezintă ră pe
an, goi, goi ca adevărul, Papa sus-
ogomotos. Când Benedict XV, sus-
ogomotos e semn că nu e mulțu-
De aceea, urmă o tăcere penibilă.

„Căruțele: „Partea două”, apărū-
până, Benedict XV, se ridică și pă-
sala, întorârșit de toți cardinalii,
cei de Monseniurul Gaspari, care a-
să singur, la restul filmului și plecā
gărit fără a pronunța un cuvânt.

„Ușor în aceeași seară, Monseniurul in-
când pe directorul societății că Papa
de loc mulțumit de ceace a văzut.

„Dar nu puteam să-i îmbrac pe Adam
Eva — protestă nefericitul director —
Biblia, Monseniore, Adam și Eva
era goi.

— E posibil — răspunse rece Monse-
ul Gaspari — dar sunt lucruri, pe
cinematograful trebuie să le res-

„După o tăcere, cardinalul addogā:
— Primii creștini purtau blănuri. Refā
scenele ale filmului și îmbracă pe
Adam și Eva în piei de fiare.

Directorul ridică mâinile la cer:

„Imposibil, nu mai am la dispoziție
actori, nici pe artiste. Filmul m'a
costat două milioane; și nu-l mai pot
finanța, Adam și Eva o să rămână goi
pe adevărului biblic. Altfel pierd
banii și rămân fără cămașe pe mine!
— Cite ce e, replică monseniurul, dacă
vorba să rămână cinea fără cămașe
nu mai bine să fii d-ta acela, decât
Adam și Eva din film!”

„Cântal Republicain”:

„Oberhausen a fost arestat un co-
2 ani, care încerca să taie firele
„nice”

„nării nemți, sunt într'adevăr de o
state uluitoare.

„aceiaș ziar, la rubrica: Palatul

„Dumineață au compărut în fața
salului câțiva brutari, prinși că nu
meau greutatea.

„In fost condamnați la câte 200 de
puni amendă”.

„In îndeplineau greutatea! Dar ce 2
puni?”

b a z a r

AVENTURIERUL OTTO DE BENEY A MURII

Faimosul Otto Stephane, ale cărui a-
venturi au pasionat Europa acum câțiva
ani, când sub numele de Otto de Beney,
a săvârșit cele mai îndrăznețe escroche-
rii, s'a sinucis zilele trecute aruncându-se
de pe fereasta unui hotel din Bruxelles.

Acest aventurier, mort relativ tânăr,
la 29 de ani, a dus o viață atât de agitată
și atât de bogată în aventuri încât din
faptele lui s'ar putea scrie trei romane.

La izbucnirea războiului mondial de
Beney deși n'avea decât 13 jum. ani, a
cerut să fie încorporat în armata bel-
giană și a fost repartizat ca cercetași
în care calitate a făcut fapte de bravură
exemplară fiind citat pe ordinele de zi
ale armatei.

Și-a început cariera criminală îndată
după încheierea păcii când a săvârșit di-
ferite escrocherii, prezentându-se în u-
niforme ofițerești pe care nu avea drep-
tul să le poarte.

Îmbrăcând o uniformă de general s'a
dat drept „ducele de Dervueren”, și a
decorat în numele regelui Belgiei pe ge-
neralul american Allen care comanda
trupele americane din Renania. Odată
s'a dat drept prințul Charles al Belgiei,
și altădată s'a prezentat ca secretarul
particular al lui Trotzky.

Pentru diverse escrocherii a fost con-
damnat în diferite țări, mai ales în An-
glia, Belgia și Franța, la pedepse variind
între o lună și un an închisoare.

FILMUL VORBITOR... ȘI CĂSĂTORIA

Căsătoriile se fac și se desfac — mai
ales se desfac — foarte repede în Ameri-
ca. Sunt atât de multe divorțuri încât
autoritățile sunt îngrijorate, căutând să
aplice orice mijloace numai să le mic-
șoreze proporția. Printre mijloacele de
întărire a unirii dintre bărbat și soție
va fi și... filmul vorbitor. Această o a-
firmă, cu toată seniozitatea. Sfinția Sa
episcopul Frank Smith din Omaha (Stu-
tul Nebraska) care celebrând, acum câ-
teva zile, căsătoria a doi tineri a luat
măsuri ca ceremonia să fie filmată de
un aparat de fabricat filme vorbitoare.

El spera ca acest obicei se va răsp-
pândi cit mai mult așa încât insurā-
teii să aibe la îndemână ori de câte ori
se vor certa, filmul care a înregistrat
ceremonia nupțială.

Înainte de a acorda divorțul tribuna-
lul va putea să se reproducă în public,
și în fața celor doi beligeranți, nunta
lor.

„Am cântat tot timpul cu voce tare
și clară așa încât insurāteii să fie im-
presionați de filmul nunții lor ori de
câte ori le va veni gustul să divorțeze”
In cercurile judiciare din America ideia
episcopului Frank Smith a găsit susț-
nători entuziaști. Humoristii încă au azi
un nou subiect de persiflat. O caricatură
dintr'un mare magazin înfățișează pe
un sot, care o duce ca vai de lume cu
jumătatea lui, înapoiindu-se acasă to-
mai când aceasta rula filmul nunții lor.

Vă închipuiți câtă plăcere trebuie să i
facă.

caricatura zilei

PICTURA MODERNĂ

— Am încercat să pictez naturi moar-
te, dar lucrez așa de încet, încât modelele
se usucă ..

— Atunci n'ai de cât să folosești drept
model „conserve”.

(Life)

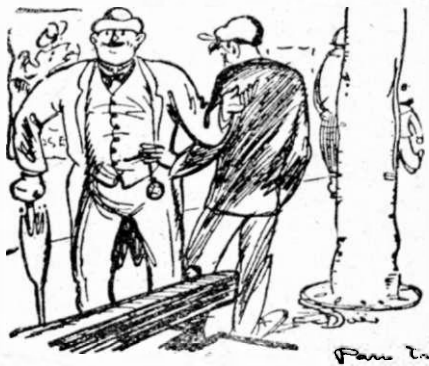
OCAZIE SIGURĂ

— Sunt dispus să cumpăr eu fierul
vechi ..

(Show)

NAIVITATE

— Cum se exagerază. Dom'le! Mi s'a
spus că la Paris, la fie-care zece pași se
întâmplă lucruri extraordinare! ..

(Dimanche illustré)

Pagini uitate

O R E S T E

RUGA PROOROCULUI

Spre seară Proorocul din mers s'a fost oprit —
O arătare gravă cu brațele în jos —
Pe 'ntins să-și odihnească privirea ostenită...
— Și cum ședea în largul pustiu, înmărmurit,
Cu semnul întristării pe chipul lui frumos,
O umedă-adiere, din fund de cer venită,
L-alunecă pe frunte, pe ochi, pe lângă tâmple,
Și el simtea cum geana de lacrimi i se umple
La mângâerea dulce a nevăzutei mâni,
Ce alina durerea sărmanei lui fărâni...
Un marinar ce plânge, făcut lângă catarg!
Dar ridică spre înalțuri puternica figură
Și glasul lui ce parcă se desfăcea în larg
Zbură în unde limpezi de pe întristata-i gură,
Atât de omenește, netulburat de ură:
— O Doamne-al meu, simțit-am pe-această adiere
Lăsându-se blândețea tăcută-a mâinii Tale,
Pe palida mea frunte umbrită de durere!
Ascultă, deci, Părinte, strigarea mea de jale
Ce răsvrătită urecă în mine, ca o mare,
Din piepturile-atâtor din bunii Tăi copii,
Ce-așteptă sfânta vorbă de pace și iertare, —
Plecați ca supt aprinsei vijelii!
— Fă mai curând Pământul Făgăduit s'apară...

De-tâta timp pe arsa și nesfârșita cale
Călăuzese poporul... și, fără șovăire,
Brăzdez nisip și vânturi, supus poruncii Tale,
Inchis ca 'ntr'o armură în greaua mea menire,
De-atâta timp — coloană de foc — am despiciat
Nemărginirea neagră a nopții în pustiu
Și'n mersul meu statornic în zări am luminat
Spre țara aurită de dărnicia Ta —
Spre-a cărei nălucire se deschideau mai viu
Prin zidul de 'ntunecere privirile de jar!..
Și'n mersul meu statornic în zări am luminat
Spre țara aurită de dărnicia Ta,
Cum către port pe Mare ar lumina un far.

Dar flacăra pustiei arzând a mea pleopă,
Pe 'ntinderea aprinsă rătăcitor stau azi..
Am rătăcit și oaza — tezaur viu de apă —
Poporu 'n desnădejde murmură răsvrătit..
Mă fulgeră în față al Soarelui talaz..
Un pas — se năruște Simunul împotriva,
Și Tu nu-mi întinzi mâna, căci Tu m'ai părăsit —
Poporu 'n desnădejde murmură răsvrătit,
Și Tu nu pleci asupra-mi privirea milostivă!...

Și glasul ce parcă se desfăcea din larg,
Zbura în unde limpezi de pe întristata-i gură,
Atât de omenește, netulburat de ură..
— Și aștepta proorocul, tăcut, supt cerul larg:
Un marinar ce-așteptă, înfrânt, lângă catarg.

ROMANȚĂ

Eu în lumea asta
Sunt un trecător;
Soră mi-e tristețea,
Vântul frățior, —
Ochiul dacă mi este
Dus și plutitor
E că sunt pe lume
Numai trecător.

Când privesc o floare
Sau ascult un vânt,
Toată lumea parcă
Este-a mea... Și cânt!
Când privesc o floare
Sau ascult un vânt
Am o legătură
Cu acest pământ.

Seara când mă prinde
Rătăcit pe drum,
Dorurile mele
Se prefac în serum;
De mă prinde seara
Rătăcit pe drum
Simt că toată viața
Este numai fum.

Gândurile însă
Iarăși când le strâng,
Strop de fericire
Intre gene frâng.
Gândurile mele
Toate când le strâng
Eu adun în mine
Cerul tot — și plâng.

Căci în lumea asta
Sunt un trecător,
Soră mi-e tristețea,
Vântul frățior —
Și de-mi este ochiul
Dus și plutitor
E că sunt pe lume
Numai trecător!

DIN CIREȘUL INFLORIT

ZBUCIUM

Se strânse cu toată dragostea lui lângă
ea. Infierbântat își culcă obrazul pe gâtul ei.

Și, sorbind această chinuitoare și dulce
amăgire, avu numai atâta putere, ca să-i
roage:

— „Învată-mă să te uit!..”

GRADINILE

Visez să iau drumul spre apele lor de
lumină.

Și într'o dimineață să mă opresc la
doi pași de foișor, cu părul umed de rouă
și de năresme.

Și ca un sol al zilei, sufletul meu să
te trezească mai blând decât tatăl meu-
Soarele!

ORESTE

carti redactate în extrase

VIATA LUI GOETHE

de Jean-Marie Carré

(continuare)

FUGA IN ITALIA

La întoarcerea din Weimar, părăsind viața de vagabond și se apucă să scrie lucrările literare pe cari le zărise de atâta timp. Ducele, care era în ce mai încântat de el, îl face să-l readă ministrul său, lucru care înseamnă — cum era și firesc, — invidia și celoralți demnitari ai stăruirii. Sufletul lui, însă, învadat de bucuria creatorului, nu se mai mulțumea cu o astfel de situație echivocă.

Trebuia sfârșită într-un fel. Operile sale neprețuite de atâta timp, nu puteau să fie consacrate materială, din cauza dimănușii de acolo, care nu-l lăsa liber decât foarte puțin timp. De aceea se hotărâse să pue capăt odată șederii lui în Italia.

Pe 3 Septembrie 1786, pleacă din Weimar spre Italia, mai ales că i s-a acordat un concediu. Când scrierile sale apucaseră să contempleze peisajul italian, efortul creației lui ia proporții fantastice. La casa pictorului Tischbein, Goethe se apucă numai decît să scrie.

Prințurii au impresia regășirii și binecuvântat colț din Europa, pe care îl presimțise de atâtea ori în lecțiile copilăriei sale. Astfel putu termina timpul șederii lui aci, următoarele opere: *Egmont*, *Iphigenie*, *Torquato* și câteva operete. Seara, după o plimbare drumuri, fără sfârșit, când se întoarse spre Corso, găsea întotdeauna o societate agreabilă, compusă din: scriitorii Moritz, muzicantul Kayser, pictorul Bury, Schütz, Henry Meyer, etc. În acel anator prieteni se simțea atât de bine și de confort, că nici nu-și mai amintea de timpurile trecute. Ceva amintea totuși de ele. Era o scriere de la duce, care îi reproșa șederii prea îndelungată și misterioasă în Italia. Astfel sfârșitul acestei aventuri se puse mecanic în gândurile, până să desprindă complet aceste idei. Trebuie să părăsească Italia în ziua de 17 Septembrie 1788. Voiajul fu plătitor. Se se întoarse la Weimar după o ședere de doi ani.

Sub umbrela discrete ale vilei Bourne, compuse Goethe, după puțin timp de întoarcere, a *Cuisine de la sorci*, în care nu este exclus să fi fost embrion ideea marelui său dramă *Faust*. Cîntecul de la Weimar primii cînteci vădită pe Goethe din peregrinații în Italia. Baroana de Stein îi scrie înși cu o tăcere semnificativă. El și el putuse să se simtă atât de bine și de confort, că nici nu-și mai amintea de timpurile trecute. Ceva amintea totuși de ele. Era o scriere de la duce, care îi reproșa șederii prea îndelungată și misterioasă în Italia. Astfel sfârșitul acestei aventuri se puse mecanic în gândurile, până să desprindă complet aceste idei. Trebuie să părăsească Italia în ziua de 17 Septembrie 1788. Voiajul fu plătitor. Se se întoarse la Weimar după o ședere de doi ani.

Prințurii au impresia regășirii și binecuvântat colț din Europa, pe care îl presimțise de atâtea ori în lecțiile copilăriei sale. Astfel putu termina timpul șederii lui aci, următoarele opere: *Egmont*, *Iphigenie*, *Torquato* și câteva operete. Seara, după o plimbare drumuri, fără sfârșit, când se întoarse spre Corso, găsea întotdeauna o societate agreabilă, compusă din: scriitorii Moritz, muzicantul Kayser, pictorul Bury, Schütz, Henry Meyer, etc. În acel anator prieteni se simțea atât de bine și de confort, că nici nu-și mai amintea de timpurile trecute. Ceva amintea totuși de ele. Era o scriere de la duce, care îi reproșa șederii prea îndelungată și misterioasă în Italia. Astfel sfârșitul acestei aventuri se puse mecanic în gândurile, până să desprindă complet aceste idei. Trebuie să părăsească Italia în ziua de 17 Septembrie 1788. Voiajul fu plătitor. Se se întoarse la Weimar după o ședere de doi ani.

Christiane, al cărui părinte murise, caută să intre în relații cu el, pentru a putea înlesni fratelui său, cu oarecari dispoziții pentru literatură, debutul. El o sfătuisse să caute a cunoaște pe Goethe prin care spera să poată ajunge scriitor cu renume. Când o văzu prima oară, Goethe fu surprins de frăgezimea ei și îi îngădui să vie mai des pe la el. În cele din urmă sfârși prin a o iubi de-a binelea. În vizitele Christianei, el uită după cîtva timp, jurămintele pe care le făcuse Charlottei de Stein. Relațiile lor fură secrete, cîtva timp. În noua sa locuință nu primea pe nimeni, afară de micuța Christiane, pentru care simțea cea mai vie plăcere și iubire.

În acest timp de fericire nemăsurată scrisese el inspirat de iubita lui, celebrele sale *elegii romane*.

Într-un orașel ca Weimar, însă, acest lucru trebuia să se afle, mai curînd sau mai tîrziu. În scrisorile pe cari baroana de Stein le trimetea Carolinei Aelder începuse, încă din anul 1788, să-i scrie că Goethe a devenit senzual. În cele din urmă ea află teribilul secret. O explicație era inevitabilă între ei, ceceea determină pe Goethe să-i scrie o scrisoare în termeni foarte imperioși. Ruptura era declarată formal.

Urmasa acestei legături cu Christiana fu apariția unui copil, care fu botezat de Heider și care avu de naș pe însuși ducele Charles-August.

De acum încolo situația sa era împedecă. Christiana trebuia să devină soția sa. Nivelul ei moral nu era la acelaș grad cu al lui, însă simplitatea acestei femei, care stia să îndeplinească datoriile de soție și mamă cu atîta voie bună, îi umezise ochii de fericire. Ea deveni de acum înainte muza lui, sub împingerea cărora scrisese *elegiile romane* și *epigrame venețiene*.

În aceste momente fericite pentru el, Revoluția izbucni. Goethe iubea mult poporul. De multe ori el apărase cauza sa în fața capriciosului suveran. Totuși, deși întristat peste măsură, el plecă cu Charles-August în fruntea unui regiment de cuirasași spre Franța.

Campania Franței începuse.

Goethe porni la drum la începutul lui August 1792. El ducea împreună în această campanie, notele sale asupra opticii și teoria culorilor precum și o mulțime de proiecte pentru viitor. Prima oprire fu la Francfort, unde revăzu, după o absență de 13 ani, pe mama sa, căreia îi ceru indulgență pentru Christiana. Auzind că este bunică, mama sa se bucură mult și drept răsplată pentru această veste fericită, trimise Christianei o frumoasă rochie, din partea ei. Goethe a fost foarte mișcat de acest gest din partea mamei sale.

Evenimentele se precipitară însă. Pretutinteni Goethe nu întâlnea decât

declarații optimiste. Această peregrinare îi făcu pe Goethe să pătrundă mai întin mîsterul satanic al războiului care măcelăria zeci de mii de oameni, zilnic, în numele libertății. Grupuri compacte de prizonieri cu soțiile și copiii lor, unde se luptaseră eroic pentru apărarea avutului strămoșesc, defilau acum sinistru pe oimaintea ochilor săi.

Aceste nebănuite violențe sfârșiră prin a da lui Goethe o înverșunare hotărîtă contra exceselor Revoluției.

Curînd el ridiculiză dezastrele în *Hermann și Dorothee* precum și glozirile anonime și semețe în *Cetățeanul-Generat* și *Revoltații*.

Era sa nu mai avea margini.

Totuși o rază de lumină trebuia să apară după atîta dezastru. Și în adevăr apără. Era Frederic Schiller, care venea ca amic, artist și savant lângă Goethe.

Era omul care după baroana Charlota Stein, avea să aibă cea mai mare influență asupra lui.

FREDERIC SCHILLER

Library Cluj

Cinci ani se scurseseră de cînd autorul *Briganzilor* fusese numit profesor la Universitatea din Iena. Goethe nu făcuse nici un pas în spre el în tot acest timp. Schiller luase în căsătorie pe Charlotte de Legefeld, o bună amicică a baronei de Stein, prin care se spera la o apropiere între ei. Schimbarea bruscă a relațiilor sale cu baroneasa zădărnici ră din nou aceste legături atât de mult așteptate. Nici nu se poate concepe o mai mare antiteză de caractere decît cea dintre acești doi mari bărbați. Schiller era idealistul, preocupat doar de ideea salvatoare, pe aripile căreia plimba rațiunea sa avidă de înțelegere; Goethe dimpotrivă avea conștiințe mai mult cu mediul practic. Unul era individualist la culme; celălalt conservator, păstrînd linia trasă de Stramon, pe care altera sbuciumul său de mai bine. Romanticismul lui Schiller se putea ghici și în viața lui privată. O dezordine lamentabilă instruia actele cele mai intime ale acestui mare filosof. Dimpotrivă, Goethe iubea ordinea și curățenia, astfel că cel mai mic lucru era pus la locul lui. Întîmplarea făcu ca acești doi antagoniști să se găsească împreună la o ședință a societății de istorie naturală la Iena, unde susțineau aceeași teză. După ședință discutară mai departe fapt care făcu pe Goethe să-l întovărăsească până acasă, unde, în urma invitației acestuia, se opri puțin. Puterea de convingere a lui Schiller îl subjuga și-l făcu să uite din prejudecățile pe care le avea asupra lui Schiller.

Dar adevărata lor prietenie, frățiasca lor prietenie datează din 24 Iunie 1794 cînd Goethe accepta colaborarea sa la revista *les Heures* pe care Schiller o scotea la Iena împreună cu

Fichte și Guillaum de Humboldt. Două luni mai târziu Schiller trimetea o scrisoare lui Goethe, de o pătrundere uimitoare. Nici odată Goethe nu fusese atât de repede și complet înțeles prin una din analizele cele mai lucide. De aci înainte afecțiunea sa pentru Schiller crescuse extraordinar. Parcă fuseseră născuți pentru a forma acel tot inexpugnabil cu care lucrau la revista lui Schiller.

Din pritul său contact cu Schiller el luă obiceiul să scrie balade, le *chercheur de trésors, la belle meunière* (care a fost pusă pe muzică de Schubert). *La fiancée de Corinth, Le dieu et la bayadere*, dar mai ales simți gustul pentru teatru, începând marea sa capo d'operă *Faust*. Încă de mult improvizase el un mic teatru la Weimar, a cărui direcție o preluă în curând. Rugă pe Schiller să-i scrie ceva pentru teatrul său și astfel el hotărî pe acesta să înceapă celebra sa trilogie *Wallenstein*, care fu jucată pentru prima oară la Weimar. Intre timp, Curtea ducală primi vizita d-nei de Stael, mesagera spiritului leger francez. Prima întâlnire cu Goethe fu obișnuită. Madame de Stael se hotărî să-l prindă în mreje pe voinicul Goethe care însă se simțea străin de onoratul oaspe.

Către anul 1801 Goethe la început, apoi și Schiller fură bolnavi, timp când lăncetă și proiectele lor literare. După puțin timp starea lui Schiller se înrăutăți atât de mult încât după o scurtă agonie, muri liniștit. Goethe, care tocmai se făcuse mai bine, sta de vorbă cu pictorul Henry Meyer, nici nu-și închipuia că scumpul lui Schiller murise. Nimeni nu îndrăznea să-i spue crunta veste. Noaptea o petrecu, plângând, lovit parcă de un presentiment. A doua zi, întâlnind pe Christiana, o întrebă de sănătatea lui Schiller. Văzând figura ei congestionată și în același timp ezitarea ei de a-i răspunde, el pricepu numai decât adevărul crud. Când i se spuse apoi dacă dorește să vadă încă odată pe Schiller, înainte de a-l îngropa, Goethe refuză categoric. Moartea distructivă îl inspăimântă. El voia să rămână cu o altă imagină a lui Schiller, omul care îl înțelesese atât de repede și de care se atașase atât de profund.

DUPA IENA

Norii gri ai războiului se arătară în curând din nou la orizontul atât de liniștit al păcii. Conliția prusiană luptă din răspuțeri atât puterniciei împăratului Napoleon, al cărui astru scânteilor tocmai își trăia clipele cele mai pline ale gloriei sale. Ducele Charles-August trebuî în curând să se afilieze confederației și să pornească cu armata împotriva popoului francez. Dar sorții isbânzii fură puțin priincioși aliaților ale căror armate căzură înfrânte de curajul de fier francez. Retragerea cea mare, după înfrângerea dela Iena, începu, cu tot cortegiul ei de nenorociri. Bătrânul orașel Weimar era cel mai puțin ferit de atacurile adevrsarilor. Curtea întreagă pornise să se refugieze de teamă. În tot palatul străvechiu nu mai rămăsese decât bătrâna ducesă Amalia, soția ducelui. Goethe, nu părăsise nici el locuința ei aștepta senin cursul evenimentelor.

Puțin timp după ce ultimele trupe se retraseră, împăratul Napoleon își făcu intrarea în Weimar, urmat de aghiotanții săi. Întâlnirea sa cu ducesa Amalia a fost din cele mai reci.

După o scurtă convorbire, și-a dat seama însă de curajul ei și a început să

simtă o vie admirație pentru devotamentul ei neclintit.

Locuința lui Goethe fu transformată în curând în cartier francez. Un tânăr locotenent veni și se prezentă lui Goethe. Acesta însă păli: Tânărul ofițer nu era altul decât fiul lui, Lili Schonemann, vechia lui dragoste. Durerea vechei pasiuni înăbușite isbucni puțin. Totuși lăria lui îi impuse limită de fier.

După acest groaznic măcel, trebuia să vină și odihna păcii, care nu întârzie să vie. Toți marii diplomați ai țărilor interesate s'au întrunit după acest tragic război, într'un congres la Erfurt, unde hotărîră condițiile păcii. Charles-August urmă și el pe suverani aci, însoțit de Goethe. Aci trupa comediei franceze atrase mai mult pe Goethe decât plicticoasele desbateri ale congresului. Aci avu ocazie el să vadă într'o interpretare cu totul neobișnuită operele clasice, *Andromacu, Britanicus, Oedip*.

Întâlnirea dintre Goethe și împărat a fost foarte cordială. Încă din primul moment Napoleon observă spiritul fin și aristocratic al scriitorului german, ceace îl făcu să exclame, după terminarea audienței: — *Iată un om!*

Goethe el însuși convins de valoarea sa se apucă serios de *Faust*, din care scrișese doar o parte.

Un an înaintea congresului dela Erfurt, Goethe avusese o vizitatoare celebră: Bettina Brentano, care mai târziu trebuia să devină scitia pictorului Armini și muza curentului romantic care începuse odată cu el.

Purtarea ei sinceră și copilăroasă îl mai sustrase puțin preocupărilor burgheze cari păreau că-l înțuiseră pe loc.

Seara și-o petrecea la librarul Frommann, unde discuta literatură. Aci cunoșcu pe Mina Heitzlieb. Inima sa veșnic tânără începu să bată din nou, aprinsă de dragoste pentru Mina. Îi scrise sonete, deși el nu mai scria demult versuri și șoare și se pierdu iarăș, cu atâția ani în urmă, pe reveria ușoară a visului de iubire.

După puțin timp, plecă spre Frankfurt, unde nu mai fusese de mult timp. Aci întâlni pe vechiul său amic, bancheșul Willemer, care se căsătorise cu Mariana Yung, o tânără cântăreață austriacă. Frumusețea acesteia trebuia inevitabil să vrăjească pe veșnicul tânăr care era Goethe. Dar baronul luă măsuri severe ca ei să nu se întâlnească des. Acceptase să stea la ei două săptămâni numai ca să fie în preajma frumoasei Marienne și acum vedea bine că nu va putea face nimic. Plecă și de aci, cum fugise și de Catherinette din Leinzig, de Frederica din Sesenheim, de Charlotte din Wetzlar, de Lili din Frankfurt, din Iena de Mina.

Viața sa aventuroasă era un întreg sir de fugi romantice dinaintea fixității. Libertatea lui, la care ținea mai mult ca la orice, îl împiedică să se oarească mai mult undeva, chiar dacă dorința lui cea mai vie îi dicta acea oprire.

RENUNȚAPEA

Când se întoarse în Weimar, micuța Christiana, pe care o neglijașe în ultimul timp aproape complect, îi păru mai grațioasă ca până atunci. În ultimul timp ea fusese la Carlsbad în lipsa lui. Tineretea și-o uzase cu dans și în plimbare. Acum se simțea bolnavă și după puțin timp acu o criză în urma căreia căzu grav bolnavă.

Goethe era disperat. Toate silințele unite cu ale doctorului curții nu avură nici un rezultat. În aceste zile de funeră agonie, el stătu închis în camera sa. Doctorul îi anunță că este timpul să vorbească pentru ultima oară, el nu cu încăpățănare.

Era aceeași frică de moarte, care îl cuse în atâția ani în urmă să nu se lasă la sfârșitul lui Schiller. În cele din urmă se hotărâ să o vadă. Când intră în camera ei, ea dormea ușor. Se deșteptă îndată ce el o atinse cu mâna. Vorbi vorbească și nu putea articula un cuvânt. După plecarea lui Goethe, își dădu sfârșitul. Era în 6 Iunie 1816. Puțin timp după moartea Christianei își însură cu Odile de Pogwisch, care consimțea căsătorie numai pentru ca să fie în apropierea lui Goethe și să asiste la ceremonialul curții. Dar August fiul lui era un om mediocru. Nu putea fi omul pe trul Odile. Era ușuratic. În curând între ei deveni un infern.

În acest timp sănătatea lui Goethe mergea spre ruină. Anul în curs se lăță să-și facă cura anuală la Marienbad, nimeri în pensiunea Levetzow, care era și tânăra femeie Ulrica, gazdei. Goethe se simți roșind și în fața acestei femei care se apropia mai mult cu Frederique, fata pastorului. Zile tregi se plimbau împreună în care Goethe simți iarăși fiorul pasiunii zbătătoare. La un moment dat se hotărî se căsătorească cu ea. Dar Ulrica refuză spunând că nutrește pentru el un sentiment paternel. Goethe zdrobit, plecă drum spre casă scrisse el stanțele celebre *Elegii din Marienbad*.

La Weimar în urma unei certe cu medicul, fiul său, căzu grav bolnav. Așgăși compozitorul și amicul său Zelter care venise să-i îndulcească ultimele clipe.

APUSUL GENIULUI

Ultimele zile și le trecea în cea mai perfectă liniște. Mereu preocupat de problemele biologice și științifice el studia din răspuțeri să se documenteze asupra evoluției lor. În același timp lucra la teoria culorilor, pe care aproape terminase.

Seara, înconjurat de amici, povestea multe, discutând idei, problemele timpului lui, *Faust*, pe care îl începuse de curând trebuia terminat. Se apucă din nou asiduitate la lucru, când o veste îl surpriză: Fiul său August, murise, la Frankfurt. Durerea sa nu mai găsea sprijin în nimic. Totuși se resemnă și de data aceea. Prepară cât putu mai bine pe pat pentru grozava veste.

De acum înainte trăia retras, negând pe nimeni. Simțea sfârșitul și vine și-l înconjoară înec. El, care mai tuse suportă în viața sa vederea mort, se minună de liniștea deplină care el înainta spre moarte. O scurtă moragie îl obligă să se sue la pat. Oarece starea i se înrăutățise. În puțin timp se sculă și se aseză pe un loc. Aci într'o supremă încordare, termină *Faust* drama lui, a sufletului lui și ziua de 22 Iunie, muri liniștit în fața ei un om care și-a făcut pe deplin toria.

Geniul lui Goethe scânteiază și astăzi căci nemuritoarele opere pe care el dăruie posterității, străbat spațiul timpului prin puterea sugestiei lor.

Edit. libr. Gallimard.